

Hrvatski glasnik

GLASILO HRVATA CRNE GORE

Godina XV Broj 144 Travanj 2017. ISSN 1800-5179

Povijesni dodir Dubrovnika i Kotora

Sadržaj:

- 3** Uskrsna slavlja
- 12** Povijesna odluka
- 14** Povijesni dodir Dubrovnika i Kotora
- 18** Ljudi od željeza na brodovima od drva
- 22** Bokeljske kamelije u Opatiji
- 24** Muzički spektakl u Podgorici
- 28** Spoj teorijskog i praktičnog znanja
- 30** Velika dama iz svijeta umjetnosti
- 35** Kamena simfonija
- 39** Dobročanska u Velikoj Gorici
- 42** Crkva svetog Srđa - ishodište današnjeg Tivta
- 46** Trag u vremenu- Vida Matjan i Tripo Tomas
- 50** Kronika Društva
- 51** Aktualnosti
- 58** Novosti iz HNV-a
- 60** Antiki fagot: Kokot i Bokelji
- 63** Vijek vaterpola u Kotoru
- 67** Prčanjski jedrenjaci u zbirci slika župne crkve
Rođenja Blažene Djevice Marije u Prčanju: Bark Leopoldine Bauer
- 70** Povijest brodskih kružnih putovanja u Boki kotorskoj: Garonne
- 73** Grbovi kotorske vlastele XIV vijeka

Poštovani čitatelji!

Ovaj broj Hrvatskoga glasnika koji je pred Vama obilježava tri velika događaja: kršćanski vjernici proslavili su uskrsnuće Isusa Krista, Crnogorski parlament donio je povijesnu odluku o prihvaćanju Zakona o potvrđivanju Sjevernoatlantskog ugovora, a u Kotoru je održan među-narodni znanstveni skup na temu „Isprepleteni identiteti: Kotor, Dubrovnik i njihovo zaleđe u višestoljetnoj perspektivi“.

Uz sve to popratili smo, kao i uvijek, zanimljive kulturne događaje i na stranica našega Glasnika u kontinuiranim serijalima pokušali sačuvati djelić naše kulturne baštine i identiteta.

Uvjerena sam da ste u dobrom zdravlju i raspoloženju s najmilijima proslavili uskrsne blagdane i da uživate u sunčanim danima koje nam je proljeće donijelo.

Vaša urednica
Tijana Petrović

“Hrvatski glasnik”, Kotor, je upisan u evidenciju javnih glasila kod Republičkog sekretarijata za informisanje RCG pod rednim brojem 04/01-1828 od 31.12.2002. godine. Časopisu je dodijeljen međunarodni standardni broj za serijske publikacije ISSN 1800-5179, koji je otisnut u gornjem desnom uglu korica. Časopis izlazi mjesečno.

Adresa: **Pjaca od muzeja, Stari grad, 85330 Kotor**
Telefon: +382 (0)32 304 232 · Faks: +382 (0)32 304 233
E-mail: hgd-kotor@t-com.me · WEB: www.hrvaticg.com
Žiro-računi: **520-361700-17** · **510-4741-76**
Osnivač i nakladnik: **Hrvatsko građansko društvo
Crne Gore – Kotor**

Urednica: **Tijana Petrović**
Uređivački odbor: **Marija Mihaliček, Tripo Schubert, Vivijan Vuksanović, Danijela Vulović, Joško Katelan** · Lektorica: **Sandra Čudina** · Fotografije: **Foto Parteli, Radoje Milić, Radio Dux, Matica, Hina, Marija Mihaliček, arhiva HGD CG, Boka News**
Grafička priprema i tisak: **Biro Konto, Igalo**
Naklada: 500 primjeraka

**U ČITAVOM SVIJETU 16. TRAVNJA PRIPADNICI
KATOLIČKE I PRAVOSLAVNE VJERE PROSLAVILI
BLAGDAN USKRSNUĆA ISUSA KRISTA**

Uskrsna slavlja

Priredili:
**Joško Katelan
i Tripo Schubert**

Uskrs je najznačajniji kršćanski blagdan, slavi se središnji događaj kršćanstva: Kristovo uskrsnuće. Uskrs se često naziva i Vazam. Sama riječ vazam dolazi od vuzem (uzeti), odnosno označava da se nakon dugog vremena posta (post se u korizmi, i to ne posvuda, prekidao samo na Veliki četvrtak) opet može jesti meso. Postoji određena razlika između Vazma i Uskrsa. Dok Uskrs označava sam dan kada se slavi Kristovo uskrsnuće, Vazam je širi pojam i označava cijelo otajstvo spašenja – Kristovu muku, smrt, uskrsnuće i proslavu. Blagdan Uskrsa ne slavi se svake godine u isto vrijeme. Danas se on slavi u prvu nedjelju nakon prvog proljetnog punog mjeseca (uštapa). Budući da prvi proljetni uštap može biti između 22. ožujka i 25. travnja, to znači da blagdan Uskrsa može pasti samo u to vrijeme.

Hrvatski običaji na Veliki četvrtak

U dane Svetog trodnevlja, tj. od četvrtka do subote, nisu se obavljali težački poslovi na polju. U te dane ne zvone crkvena zvona. U južnoj Hrvatskoj

Najznačajniji blagdan u životu svakog kršćanina u kojem se slavi pobjeda života nad smrću, dobra nad zlom, svjetla nad tamom, milosrđa nad grijehom je Uskrs. Blagdan je to novog života Isusa Krista, ali i svakog vjernika.

Procesija za križem, otok Hvar

je običaj da se na Veliki četvrtak vezuju crkvena zvona. Dječaci drvenim škegertaljka-ma označuju vrijeme jutarnje, podnevne i večernje molitve

‘Anđeo gospodnji’ te vrijeme početka crkvenih slavlja.

Procesija za križem ili hvarska procesija ‘Za križen’ naziv je za tradicijsku noćnu pro-

cesiju koja se već nekoliko stoljeća svaki Veliki četvrtak organizira na otoku Hvaru. Procesija je jedinstveni obred osobite pobožnosti te izraz vjerskog i kulturnog identiteta stanovnika središnjeg dijela otoka Hvara, koji se u neprekinutom nizu održava pet stoljeća. Iznimna je i po svom trajanju (tijekom 8 sati prođe se 25 kilometara) i po nagla-

šenom pasionskom sadržaju, pripremaju je i provode bratovštine, odnosno zajednice hvarskih vjernika u čiju je povijest i život križ duboko upisan. Procesije kreću u 22 sata iz mjesta Vrbanj, Vrboska, Jelsa, Pitve, Vrisnik i Svirče, i u hodnji se ne susreću da bi se u 7 sati ujutro vratila svaka u svoje polazište.

Okosnica procesije je Gospin plač, osmerački pasionski

tekst iz 15. stoljeća kojeg u formi glazbenog dijaloga pjevaju izabrani pjevači, kantaduri. Dva pjevača iz svake procesije nakon dolaska u crkvu započinju pjevati Gospin plač, a druga dvojica im odgovaraju pjevajući posebne stihove ispjevane u čast zaštitnika crkve i nadahnute mukom Isusovom.

Trg sv. Petra

Uskrs u Vatikanu

Svečano uskrsno misno slavlje u gradu Vatikanu održano je 16. travnja 2017. godine pred više tisuća vjernika koji su se okupili na Trgu svetog

Petra. Misu je predvodio papa Franjo. Nakon svete mise uputio je svoju poruku i blagoslov 'Urbi et Orbi'. Svi nazočni su se prisjetili čuda uskrsnuća uz riječi: „Vratite se danas kućama ponavljajući u vašim sri-

ma 'Krist je uskrsnuo'." Sveti otac je podsjetio da ne treba zaboraviti patnje migranata koji bježe od rata. Na kraju je svim vjernicima poželio: „Sretan Uskrs!“

Uskrs u Zagrebu

Središnje euharistijsko slavlje na svetkovinu Uskrsa u zagrebačkoj prvostolnici predvodio je u zajedništvu s apostolskim nuncijem u RH nadbiskupom **Alessandrom D'Erricom** i kaničnicima, kao i prebendarima te uz mnoštvo vjernika zagrebački nadbiskup kardinal **Josip Bozanić**.

Zagrebačka katedrala

Uskrs u Kotoru

Ovaj najznačajniji kršćanski blagdan svečano je proslavljen u Kotorskoj biskupiji. Na dan Uskrsa u 6 sati u katedrali je održana sveta misa i blagoslov jela. Zatim je u 11 sati održana pontifikalna misa koju je predvodio biskup monsijor Ilija Janjić uz pjevanje mješovitog zbora katedrale kojim je ravnala Andrea Orlando Tripović. Nakon mise vjeroučenicima i djeci su podijeljena uskrsnja jaja, simbol života, koja istodobno predstavljaju uskrslog Krista koji je jamstvo i našeg uskrsnuća. Svete mise su održane u svim župama Biskupije. Istoga dana u 19 sati održana je sveta misa u crkvi svete Klare.

Katedrala sv. Tripuna

Katedrala sv. Tripuna

Nadbiskup barski Rrok Gjonlleshaj

Uskrs u Baru

Diljem Barske nadbiskupije, u sva tri njezina dekanata (barskom, ulcinjskom i podgoričkom), na svim službenim jezicima ove dijeceze (hrvatski, albanski te latinski), održane su svete mise i pobožnosti prigodom najznačajnijega kršćanskog blagdana - Uskrsa. Svečano ozračje ove je godine i u gradu Baru bilo primjetno budući da su ove godine svi kršćani svijeta (katolici, pravoslavni, protestanti, monofiziti, starokatolici i kriptokršćani) zajednički proslavljali ovaj blagdan nad blagdanima.

Svečanosti su započele svečanom misom posvete ulja u konkatedrali sv. Petra u novom Baru na Veliki četvrtak. Ova misa, uz primarnu važnost zbog posvete ulja, ima izniman značaj jer je, izuzimajući izvanredne svečanosti, to jedini datum tijekom crkvene godine kada su za oltarom ujedinjeni svi svećenici jedne (nad)biskupije, predvođeni aktualnim ordinarijem. Ovu svečanu misu predvodio je mons. Rrok Gjonlleshaj, nadbiskup

barski, uz nazočnost nadbiskupa barskog u miru mons. Zefa Gashija te svih svećenika i redovnika Barske nadbiskupije. Misi su nazočili i svi redovi časnih sestara koje služe u našoj dijecezi te vjerni narod. Na večer je u katedrali Bezgrješnog Začeca Blažene Djevice Marije u Gretvi (Stari Bar) održana misa Večere Gospodnje kao podsjećanje na utemeljenje svete euharistije.

Usljedio je najtužniji dan kršćanskog kalendara - Veliki petak, kada se u znak žalosti i poštovanja prema mukama našeg Gospodina Isusa Krista ne služe svete mise, već se tradicionalno obavljaju obredi karakteristični za ovaj dan - Križni put, Gospin plač i klanjanje Križu. I u katedralnoj župi Bar ove pobožnosti su održane u katedrali u Gretvi.

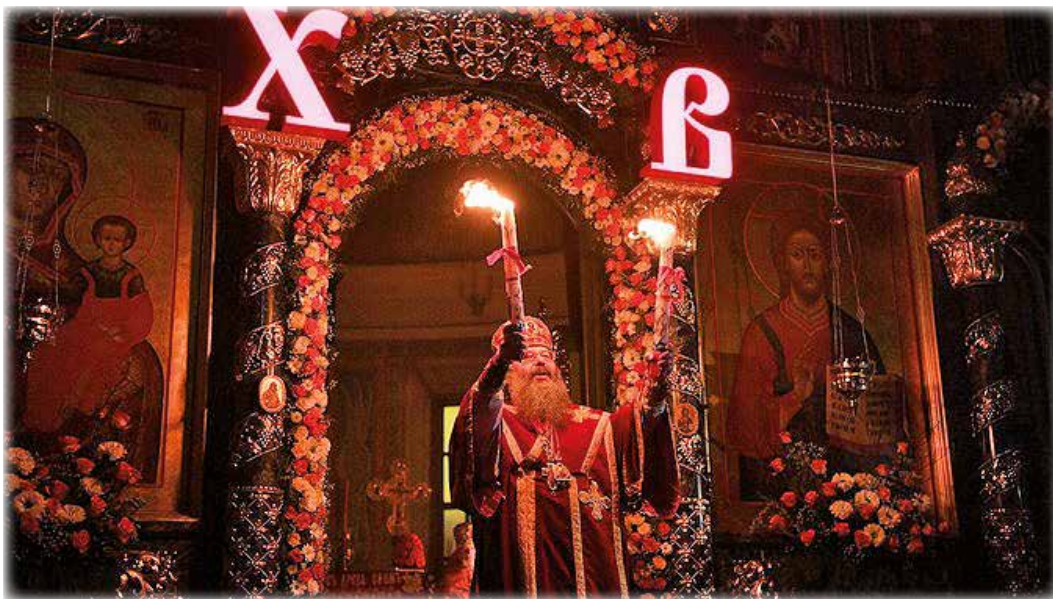
Blagdan Velike subote je karakterističan po unošenju Svetog plamena, po iznimno dugim i sadržajnim biblijskim čitanjima te po blagoslovu hrane kada vrijedne kućanice donose svoje uskrsne delicije i specijalitete kako bi bili blagoslovljeni. Također, zbog du-

žine ovoga liturgijskog slavlja, ovo je bila zgodna prigoda i za sve one koji još uvijek nisu bili obavili ispovijed da to učine kako bi se mogli pričestiti na najveći kršćanski blagdan. U konkatedrali sv. Petra u novom Baru te večeri je bio prilično značajan broj vjernika iz katedralne župe Bar, ali i susjednih i obližnjih župa (Zupci, Bratica, Ulcinj, Šušanj, Brca, Sutomore).

Konačno, na sam blagdan Vazma (Uskrsa), u prepunoj konkatedrali sv. Petra u Baru, pred nekoliko stotina vjernika ove i susjednih župa, održana je svečana sveta misa koju je predvodio aktualni barski nadbiskup mons. Rrok Gjonlleshaj. U svečanoj i nadahnutoj propovijedi nadbiskup je podsjetio na bitni i povijesni značaj Uskrsa kao dana trajne pobjede života nad smrću, datuma bez kojeg naš život teško da bi imao neki smisao. Unatoč mnogobrojnim problemima s kojima se čovječanstvo tijekom povijesti susretalo, što na žalost nije mimoišlo ni suvremenog čovjeka, Uskrs je ona bit, svjetlost i najveći privilegij kojim smo od smrtnih i raspadnih pretvoreni u besmrtna bića koja, zahvaljujući onome kroz što je prošao naš Gospodin Isus Krist, imamo mogućnost skupa s njim zajedno uživati u Vječnosti. U ovakvome svečanom ozračju završeno je i ovo liturgijsko slavlje, a na sam blagdan Uskrsa u večernjim satima u svečanoj dvorani Nadbiskupskog ordinarijata Bar (Biskupadi) mons. Rrok Gjonlleshaj priredio je blagdanski domjenak na kojem su, uz vjernike, nazočili i predstavnici državnih i gradskih vlasti, diplomatskog kora te vjerskih zajednica.

(Vladimir Marvučić)

Vaskrs u Moskvi

U Rusiji, Uskrs/Vaskrs je najveće kršćansko slavlje u godini. Patrijarh Kiril Moskovski predvodio je vjernike u mnogobrojnim službama, uključujući vaskrsnu liturgiju u katedrali Krista Spasitelja u Moskvi. Kao dio ovog slavlja održana je procesija oko katedrale uz upaljene voštanice.

Uskrs u Istanbulu

U Istanbulu, vaseljski patrijarh Bartolomej I., duhovni vođa pravoslavnih vjernika svijeta, predvodio je ponoćnu uskrsnu liturgiju pred stotinama vjernika ispred patrijarhalne katedrale svetog Jurja.

Patrijarh Bartolomej I.

Uskrs u Indiji

Dok je kršćanstvo manjinska religija u Indiji, sa samo 2,3% populacije koja ga štuje, na nju ipak otpada oko 27,8 milijuna ljudi.

Uskrs u Indiji

Uskrs u Pakistanu

U Pakistanu su kršćani u manjini, koja čini samo 1,6% ukupnog stanovništva.

Uskrs u Pakistanu

Uskrs u Jeruzalemu

Tisuće kršćanskih vjernika pravoslavne i katoličke vjere iz cijelog svijeta okupili su se u crkvi svetog Groba u jeruzalemskome Starom gradu. Oni su proslavili uskrsnu svetu subotu uz pojavljivanje svete vatre na mjestu za koje se vjeruje da predstavlja grob Isusa Krista.

Jeruzalem

Hram svetog Save

Vaskrs u Beogradu

U Srbiji je obilježavanje Uskrsa/Vaskrsa počelo ponoćnim liturgijama kojima se završavaju dani žalosti i počinje praznik Vaskrsenja. Liturgije je predvodio patrijarh Irinej. On je poželio da „Vaskrsli Gospod, Pobeditelj smrti i Životodavac, daruje svako dobro ovome narodu, što će reći svemu rodu hrišćanskom i pravoslavnom, i svim ljudima dobre volje, da bi svi zajedno predokusili radost budućeg veka, radost vaskrsenja i večnoga života“.

Vaskrs u Podgorici

U Hramu Hristovog Vaskresenja u Podgorici svetu arhijerejsku liturgiju služio je mitropolit crnogorsko-primorski Srpske pravoslavne crkve Amfilohije sa svećenstvom. Liturgiji je nazočio veliki broj vjernika koji su, kako to i običaj nalaže, pri ulasku u Hram sa sobom nosili uskrsna jaja.

Hram Hristovog Vaskresenja

Vaskrs u Kotoru

Vjernici Srpske pravoslavne crkve u Kotoru nazočili su uskrsnoj liturgiji u crkvi svetog Nikole koju je predvodio protojerej stavrofor Momčilo Krivokapić.

Vjernici Crnogorske pravoslavne crkve u Kotoru nazočili su uskrsnoj liturgiji održanoj u crkvi svetog Petra Cetinjskog u Starome gradu. Liturgiju je predvodio protojerej stavrofor Ivan Pajović.

Crkva sv. Nikole

Crkva sv. Petra Cetinjskog

Uskrsne čestitke

Uskrsna čestitka predsjednice Republike Hrvatske Kolinda Grabar- Kitarović

„Svim kršćanskim vjernicima u Hrvatskoj i iseljeništvu srdačno čestitam najveći kršćanski blagdan Uskrs i želim obilje radosnog crkvenog i obiteljskog zajedništva. Neka vjera u Kristovo uskrsnuće svima bude trajno nadahnuće za djela koja će u našem društvu poticati i širiti ozračje zajedništva, mira i dobra.“

Uskrsna čestitka predsjednika Crne Gore Filipa Vujanovića

„Svim vjernicima pravoslavne i katoličke vjeroispovijesti želim da u sreći i spokojstvu proslave ovaj veliki praznik.“

Afirmiramo ljepotu zajedničkog života, razumijevanja i poštovanja različitosti. Na putu ostvarenja iskonskih vjernosti kojima se teži na ovaj dan, istrajmo u očuvanju međukonfesionalne i multietničke harmonije tih neizmjerljivih vrijednosti našeg društva, na kojima temeljimo napredak naše Crne Gore, čijem smo dobru svi posvećeni.“

Uskrsna čestitka predsjednice Općine Tivat Snežane Matijević

„Vjernici pravoslavne i katoličke vjeroispovijesti ove godine, s radošću, na isti datum proslavljaju uskrsnuće Isusovo, slaveći pobjedu života nad smrću.

Zato svim dragim sugrađanima i sugrađankama koji slave, želim srećan ovaj veliki hrišćanski praznik, da ga proslave u porodičnom krugu u zdravlju, sreći i blagostanju, s posebnim naglaskom na zajedništvo i svima nama svojstvenoj ujedinenosti u različitostima.“

Uskrsna čestitka gradonačelnika Kotora Vladimira Jokića

„Najveći hrišćanski praznik u nedjelju će zajedno proslaviti vjernici pravoslavne i katoličke vjeroispovijesti, što nam svima pruža priliku da nastavimo dobru tradiciju vjekovnog skladnog suživota i međusobne tolerancije i poštovanja.

Želim da nas predstojeći praznični dani podstaknu na jačanje povjerenja i razumijevanja, ne samo kao dijela naše bogate tradicije, već i temeljnih pretpostavki za razvoj zajedničke budućnosti na zdravim osnovama. Kao istinski simbol radosti života, neka vas veliki hrišćanski praznik ispuni ljubavlju i vjerom u ljude. Nemjerljiv je

značaj iskrene brige prema bližnjima jer čineći dobro jedni drugima pridržavamo se osnovnih hrišćanskih vrijednosti koje oplemenjuju naš život.

Sa željom da slavite u dobrom zdravlju, okruženi dragim ljudima, svima vama koji u nedjelju slavite Vaskrs odnosno Uskrs, u ime Opštine Kotor i lično, upućujem najsrdačnije čestitke.“

**SKUPŠTINA CRNE GORE USVOJILA JE 28. TRAVNJA 2017.
GODINE NA CETINJU PRIJEDLOG ZAKONA O POTVRĐIVANJU
SJEVERNOATLANTSKOG UGOVORA**

Povijesna odluka

Priredio:
Tripo Schubert

Put koji je Crna Gora prošla do donošenja odluke o usvajanju Zakona:

U **kolovozu 2006.** godine ministar vanjskih poslova Miodrag Vlahović uputio je zahtjev generalom tajniku NATO-a za prijem Crne Gore u Partnerstvo za mir.

U **studenome 2006.** godine Crna Gora dobila je poziv u članstvo Partnerstva za mir.

U **prosincu 2009.** godine na sastanku ministara vanjskih poslova zemalja članica Alijanse Crna Gora dobila je poziv za Akcijski plan za članstvo (MAP).

U **studenome 2010.** godine Deklaracijom NATO-samita u Lisabonu prepoznat je kontinuirani napredak Crne Gore.

U **svibnju 2012.** godine potvrđen je kontinuitet napretka Deklaracijom NATO-samita u Chicagu.

Ovo je najvažnija odluka, uz izglasavanje neovisnosti, koju je Crna Gora donijela u svojoj novijoj historiji.

U **lipnju 2014.** godine Crna Gora „pred vratima NATO-a“, ministri vanjskih poslova Alijanse odlučili su pokrenuti intenzivne i fokusirane razgovore s Crnom Gorom.

U **rujnu 2014.** godine na samitu u Velsu potvrđena odluka o intenzivnim i fokusiranim razgovorima: prvi put jednoj državi dodijeljen poseban status odlukom da se o članstvu odlučuje između dvaju samita.

U **prosincu 2015.** godine na ministarskom samitu NATO-a Crnoj Gori upućen poziv za članstvo u NATO.

U **veljači 2016.** godine uspješno završeni pristupni pregovori Crne Gore s NATO-om i stvoreni uvjeti za pripre-

mu Protokola o pristupanju Crne Gore NATO alijansi.

U **svibnju 2016.** godine potpisan Protokol o pristupanju Crne Gore NATO-u na ministarskom sastanku iako je bila uobičajena praksa da ovakve protokole potpisuju veleposlanici.

U **lipnju 2016.** godine Crna Gora sudjelovala na samitu NATO-a u Varšavi, prvi put u tom svojstvu.

U **travnju 2017.** godine Protokol o pristupanju Crne Gore NATO-u ratificiralo je 27 od 28 članica ove organizacije. Preostalo je da ga još ratificira Gornji dom parlamenta Španjolske, nakon čega će Crnoj Gori biti upućen i formalni poziv

da pristupi NATO-u deponiranjem svog instrumenta potvrđivanja Sjeveroatlantskog ugovora pri Vladi SAD-a, koja je depozitar ovoga ugovora.

„Članstvo Crne Gore u NATO-u dugoročna je garancija suvereniteta i teritorijalnog integriteta zemlje. Jednako tako i za bezbjednost građana i konačno preduslov za stabilan ekonomski napredak, koji će biti ojačan članstvom u EU koje očekujemo u narednim godinama. Vjerujemo da je to nacionalni interes i odgovor na pitanje kakav strateški pravac zemlja treba da zauzme da bi generacije koje dolaze živjele bolje. Članstvom u NATO mi smo dali jasan odgovor na pitanje kakvu budućnost biramo za nas i generacije koje dolaze. Tim činom Crna Gora postaje sve važniji faktor na međunarodnoj sceni i država koja će, prvi put u svojoj istoriji, biti za stolom gdje se odlučuje, a ne samo ona koja će ispunjavati obaveze i zadatke“, istaknuo je premijer Crne Gore Duško Marković.

Ovo je za Crnu Goru historijski događaj. Nije Crna Gora članstvom u društvu 28 vodećih zemalja svijeta dobila nešto što nije zaslužila, niti nešto što joj ne pripada.

Skupština Crne Gore

„Crnogorsko društvo već je u značajnoj mjeri usvojilo sistem vrijednosti evroatlantske zajednice i spremno je da i dalje radi na usvajanju tog sistema vrijednosti koji će voditi unapređenju kvaliteta života svakoga građanina Crne Gore u bliskoj budućnosti. Zato mislim da je Crna Gora poslije, na žalost dugog stradanja i dugog lutanja kroz historiju, konačno na svom staništu koje joj logično, geografski, historijski i kulturološki pripada - da je u zajednici najrazvijenijih evropskih i evroatlantskih država svijeta. Biti članom kluba 29 visoko razvijenih zemalja u svakom

pogledu, u ekonomskom, u kulturnom, demokratskom, zaista predstavlja čast svakoj državi. Vjerujem da je ovo čast i Crnoj Gori i njenoj historiji, ali čast i današnjim generacijama koje su svoj doprinos utkali u ovaj uspjeh“, poručio je bivši premijer Milo Đukanović.

„Pozicija Crne Gore na međunarodnoj sceni od ovog trenutka i te kako se mijenja. Istorijskom odlukom na Cetinju Crna Gora dobiva brojne nove mogućnosti, ali prije svega okvir da sačuva svoje vječno trajanje. To je najvrednija dimenzija ove odluke“, rekao je uz ostalo predsjednik Crne Gore Filip Vujanović.

Predsjednik parlamenta Ivan Brajović rekao je da „nije lako vuku među lavovima ni jedan dan, a kamoli hiljadu godina ili čitavu vječnost. Tako je Crnoj Gori odvajkada, ma kako se zvala. Ali lava su pripitomljavali milom ili silom, a vuka nijesu nikad. Ne zbog toga što je divlji, već zbog toga što je svoj i nezavisan, što stremlji svojoj teritoriji i porodici, što je odan i privržen svojoj zemlji, svrsi i vrsti“.

*DANA 21. I 22. TRAVNJA U KOTORU SE ODRŽALA TREĆA
RADIONICA PROJEKTA „TRANSFORMACIJE KOLEKTIVNIH I
INDIVIDUALNIH IDENTITETA U DUBROVAČKOJ REPUBLICI OD
KASNOG SREDNJEG VIJEKA DO 19. STOLJEĆA“.*

Povijesni dodir Dubrovnika i Kotora

Priredili:
**Ahmet Kalajdžić
i Tripo Schubert**

U organizaciji dubrovačkog Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore, Kotor i Sveučilišta u Dubrovniku, održan je znanstveni skup na temu „Isprepleteni identiteti: Kotor, Dubrovnik i njihovo zaleđe u višestoljetnoj perspektivi“, uz

Dvodnevnom skupu prisustvovali su brojni znanstvenici, gosti i zainteresirani građani Kotora i Tivta.

potporu Hrvatske zaklade za znanost.

U ime suorganizatora ovoga znanstvenog skupa, Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore – Kotor, skup je pozdravio predsjednik Marijo Brguljan.

„Naše Društvo od svog osnivanja uspješno radi na promoviranju bogatog kulturnog naslijeđa Boke kotorske, bilo prezentacijom u gradovima i županijama Hrvatske, bilo kroz izdavačku djelatnost ili preko časopisa Hrvatskoga glasnika.

U proteklom periodu organizirali smo više znanstvenih skupova i okruglih stolova. Zahvaljujući inicijativi dr. Nenađa Vekarića prihvatili smo se i suorganizacije ovog značajnog skupa na kojemu sudjeluje preko 30 znanstvenika iz svih republika bivše Jugoslavije, što ga čini specifičnim“, rekao je uz ostalo Brguljan.

Skupu su prisustvovali Veselko Grubišić, veleposlanik R. Hrvatske u Crnoj Gori, Hrvoje Vuković, konzul R. Hrvatske u Kotoru, Zvonimir Deković, predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore, Jelena Vukasović, sekretar Sekretarijata za kulturu, sport i društvene djelatnosti Općine Kotor, Mileva Pejaković Vujošević, direktorica Pomorskog muzeja Crne Gore-Kotor, Snežana Pejović, načelnica Državnog arhiva Crne Gore - Kotor, don Anton Belan, generalni vikar Kotorske biskupije, don Robert Tonsati, kancelar Kotorske biskupije, kao i predstavnici pisanih i elektroničkih medija.

Dvodnevni skup, u nazočnosti brojnih znanstvenika, gostiju i zainteresiranih građana Kotora i Tivta, otvorio je akademik Nenad Vekarić: „Znanstveni skup u Kotoru donijet će niz vrlo zanimljivih izlaganja o mnogobrojnim i raznorodnim povijesnim vezama između Dubrovnika i Kotora. Uz eminentne izlagače iz pet zemalja, priliku za sudjelovanje na ovoj međunarodnoj konferenciji dobili su i doktorandi doktorskog studija 'Povijest stanovništva' koji će sigurno u svojim izlaganjima pridonijeti uspjehu ovog skupa. Uz dijalog s pojedinim istraživačima i istraživačkim skupinama uspostaviti će se i suradnja s kotorskim institucijama koja će, nadam se, u budućnosti rezultirati novim znanstvenim prinosima, novim studentima

Akademik Nenad Vekarić otvara skup

i doktorandima na Sveučilištu u Dubrovniku.

Zahvaljujem domaćinu ovog znanstvenog skupa - Hrvatskom građanskom društvu Crne Gore, Kotor, posebno gospodinu Tripu Schubertu koji je uložio puno truda kako bi ovaj skup protekao u najboljem redu.“

Tijekom prvog dana konferencije Anita Mažibradić održala je izlaganje „O plemićkoj obitelji Drago u Kotoru i Tivtu“, dok je Željko Brguljan analizirao „Poslovne i obiteljske veze kotorskog i dubrovačkog plemstva u 14. stoljeću“. Zrinka Pešorda Vardić govorila je o dubrovačkim antuninjskim rodovima podrijetlom iz Kotora, Ariana Violić Koprivec o uglednoj Dubrovkinji Filipi Thoma, udatoj Menze, podrijetlom iz Kotora, a Elvira Sorić o starim topovima Bokokotorskog zaljeva. Savo Marković izložio je temu pod naslovom „Per Dalmatia tutta, nelle quai contrade e squasi per tutto io sono cognosciuto: Jeronim Buća i identitetska slojevitost na fragmentu južnojadranske društvene mreže renesansne intelektualne elite“, a Vedran Stojanović dao je „Prikaz Ko-

tora u hodočasničkim dnevnicima putovanja u drugoj polovici XV. i XVI. st.“ dok je Relja Seferović govorio o pjesniku, kleriku i putopiscu Serafinu Razziju, odnosno „zašto je Razzi podlegao zovu kotorskih muza“.

Skup je bio koncipiran kronološki pa su u drugom dijelu prevladale teme iz razdoblja od 17. do 20. stoljeća. Taj dio skupa otvorio je Lovro Kunčević s temom „Dubrovačke satire o Bokeljima“. Rina Kralj - Brassard govorila je o „Stanovnicima Boke kotorske u spisima dubrovačkog nahodišta“, a Nenad Vekarić o „Bokokotorskim etnicima na području Dubrovačke Republike“. Povjesničarka književnosti Slavica Stojan analizirala je djela u kojima se spominje „Boka kotorska u Velikoj trešnji“ dok je Ivana Lazarević utvrdila „Pozicije kuća vlasteoskih rodova kotorskog podrijetla u Dubrovniku“. Marinko Marić održao je izlaganje pod naslovom „Peraštanin Vicko Bujović i njegov odnos s Dubrovnikom“, a Radoslav Zaradić iznio je na vidjelo „Arhivsko gradivo peraške obitelji Balović u Državnom arhivu u Splitu“. Irena Ipšić analizira-

Sudionici znanstvenog skupa

la je „Orebički kapetanski rod Lazarovića podrijetlom iz Perasta“, a Marija Gjurašić govorila je o „Boki kotorskoj (kotari Kotor i Herceg Novi) u katastru Franje I.“.

Kristina Puljizević govorila je o primaljama i primaljstvu u Kotorskom okrugu prema izvještaju okružnog poglavara

1836. godine; Ankica Džono Boban o zapisima o Bokeljima u dubrovačkim matičnim knjigama umrlih 1825. – 1918. godine, Ahmet Kalajdžić o prikazu crnogorskih i bokeljskih događaja u dubrovačkim tjednicima krajem 19. stoljeća, Daria Vučijević o Bokeljkama u dubrovačkoj Preparandiji

1877. – 1903., a Marija Mihaliček o pismima Vlahe Bukovca Peraštaninu don Srećku Vuloviću.

U sklopu radionice istoga dana Sanja Lozančić obranila je prijedlog doktorske disertacije pod naslovom „Grad Hvar u 19. stoljeću prema katastru Franje I.“ na doktorskom studiju „Povijest stanovništva“ Sveučilišta u Dubrovniku.

Katarina Mitrović predstavila je na vrlo zanimljiv način knjigu Jovana J. Martinovića „Socijalno-ekonomska struktura društva u Kotoru u prvoj polovini XIV. vijeka“, a u ime nakladnika Pomorskoga muzeja Kotor govorila je direktorica mr. sc. Mileva Pejaković Vujošević.

Dok je prvi dan znanstvene konferencije uglavnom u fokusu imao grad Kotor, drugi dan su obilježila izlaganja s komparativnim aspiracijama. Dušan Mlacović analizirao je „Rapsko plemstvo i stanovništvo Rapske komune u kasnom srednjem vijeku“, a Esad Kurtović „Prihode bosanskog plemstva“. Katarina Mitrović

Sudionici znanstvenog skupa ispred katedrale sv. Tripuna

analizirala je „Latinske isprave vladarske kancelarije Nemanjića“, a Zdenka Janeković - Römer „Komunalne institucije srednjovjekovnog Kotora“. Jovan J. Martinović govorio je o „Kotorskoj vlasteli u 14. stoljeću“, Leonid Kampe o „Risanskim rodovima u Ilirskom grbovniku“ dok je Maja Katu-

šić utvrdila „Društvene mreže kotorskog plemstva u 18. stoljeću“.

Tijekom zgusnutog programa konferencije i boravka u Kotoru sudionici su posjetili te uspostavili znanstveno-izdavačku suradnju s Pomorskim muzejom u Kotoru te obišli katedralu sv. Tripuna.

Sva će izlaganja uskoro biti objavljena u periodici „Bokeški ljetopis“, nakladnika Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore.

Evo i nekoliko komentara nakon završetka znanstvenog skupa i povratka svojim kućama.

”

Nenad Vekarić

Nenad Vekarić svim sudionicima je poručio: „Svima vama još jednom zahvaljujem na sudjelovanju na konferenciji u Kotoru i na ugodnom druženju. Mnogi su se međusobno ovdje prvi put vidjeli i upoznali i vjerujem da će iz toga izići puno lijepih stvari.

Želio bih posebno zahvaliti gospodinu Tripu Schubertu koji nam je svojim entuzijazmom omogućio da ovo organiziramo i potrošio puno svog

vremena da bi svi organizacijski detalji u Kotoru protekli besprijekorno. Hvala svim kotorskim sudionicima, a posebno gospodinu Jovici Martinoviću i na knjizi i na vođenju kroz katedralu.

Hvala svim dragim izlagačima iz pet zemalja. I posebno na prijateljskom odnosu između svih.

Hvala Katarini Mitrović na jednoj izuzetno toploj prezentaciji knjige Jovice Martinovića. Promocije znaju biti dosadne, a Katarina ju je učinila ljudskom i to je bilo jako lijepo.

Hvala doktorandima, posebno onima koji su izlagali – jer su svi bili izvrsni. Još jednom čestitka Sanji na obranjenom sinopsisu. Vjerujem da će sljedeći kojega to čeka sada lakše krenuti u to. Drago mi je da je dobru atmosferu konferencije mogao osjetiti i student Stipe Šoljić i da će ga to dodatno motivirati ne samo da završi studij, nego i da krene u smjeru znanosti.

I na kraju, velika hvala Ireni, Marinku, Ivani, Rini, Dariji, Lovru i Relji, koji su obavili čitav niz ‘nevidljivih’ koraka, a nužnih da bismo svi mogli bezbrižno sudjelovati na konferenciji.“

”

”

Katarina Mitrović:

„Poštovane kolegice i kolege, dragi prijatelji!

Vrlo sam počašćena i izuzetno mi je drago što sam proteklih dana bila deo vašeg tima. Obilje dobrih vibracija i konstruktivnih ideja, zanimljivih saopštenja i britkih zapažanja su na mene delovali baš, baš podsticajno.

Svima vam želim puno uspeha u daljem radu, posebno doktorandima od kojih se prirodno puno očekuje. I, naravno, nadam se budućoj saradnji.

Šaljem vam puno toplih pozdrava iz Beograda.“

”

”

Željko Brguljan:

„Poštovani svi,

bilo je sve izvrsno planirano i besprijekorno provedeno na čemu čestitam prvenstveno gospodinu Vekariću i našem dragom Tripu, ali i svima koji su tome doprinijeli. Bilo mi je veliko zadovoljstvo poslušati toliki broj izuzetno zanimljivih i kvalitetnih izlaganja. Želeći vam svima puno uspeha u daljnjem radu, srdačno pozdravljam!“

”

NAKON VISA, SPLITA I RIJEKE U KOTORU PRIREĐENA NESVAKIDAŠNJA IZLOŽBA

Ljudi od željeza na brodovima od drva

Priredila:
Danijela Nikčević

Izložba „Ljudi od željeza na brodovima od drva”, autora Borisa Čarga i Ljubomira Radića, posvećena poznatoj Viškoj bitki u srpnju 1866. godine, otvorena je 7. travnja u Pomorskom muzeju Crne Gore u Kotoru.

„Ljudi od željeza na brodovima od drva pobijedili su ljude od drva na brodovima od željeza.“

Proslavi Viške bitke i njezinoj 150-godišnjici pridružuje se izložba „Ljudi od željeza na brodovima od drva” kojom je

autor arheolog i historičar Boris Čargo dao potpun presjek toka bitke, sa značajnim sudionicima i njezinim odrazom

Veleposlanik Veselko Grubišić

u političkoj i kulturnoj javnosti toga vremena, o čemu je i govorio u svom obraćanju prisutnima.

Izložba je prvi put predstavljena prošle godine na Visu, zatim u Splitskome pomorskom muzeju i nešto kasnije u Državnome arhivu u Rijeci, da bi ove godine zahvaljujući suradnji Pomorskog muzeja Crne Gore Kotor s Hrvatskim pomorskim muzejom i Arheološkim muzejom iz Splita došlo do realizacije ideje koja se rodila kada je mr. Mileva Pejaković Vujošević, direktorica Pomorskog muzeja Crne Gore, sudjelovala na međunarodnom znanstvenom skupu o Viškoj bici, na Visu u lipnju 2016. godine.

Direktorica Pejaković Vujošević pozdravila je mnogobrojne posjetitelje i istaknula da je ova izložba najbolji svjedok naših mediteranskih veza, kako uz kulturnu nit, tako i u historijskoj, pomorskoj i geografskoj sferi. Dodala je da nije slučajnost što je izložba naš-

la svoje pravo mjesto u ovom hramu kulture jer Pomorski muzej baštini dio historije koji se također odnosi na poznatu Višku bitku iz 1866. godine. Jedan od sudionika bitke bio je i rođeni Bokelj sa Prčanja Marko Eugen Florio, a svi

predmeti koji su vezani za ovaj važan historijski događaj izloženi su u palači Grgurina, u salonu porodice Florio.

Središnje mjesto u ovoj postavci zauzima uvećana i otisnuta slika (kapa-fiks) austrijskog umjetnika Antona Romakoa, koja se čuva u Ratnome muzeju u Beču, a također su predstavljene njezine ličnosti i artefakti: bronzane kugle kojima su gađani brodovi, posuđe, puška, mač, kompas s olupine broda „Palestro“.

Prisutnima se zatim obratio direktor Arheološkog muzeja u Splitu Damir Kliškić, izrazivši zahvalnost što ima čast biti prisutan na jednoj ovakvoj izložbi i što je Arheološki muzej imao priliku izložiti dio predmeta koji se nalaze u njegovom vlasništvu.

Gosp. Kliškić objasnio je da Arheološki muzej već dugi niz godina obavlja istraživanja na otoku Visu, a svoje predmete pohranjuje u austrijskoj tvrđavi Batariji koja je u svim danima Viškog boja aktivno sudjelovala sa svojim topovima i gađala talijanske brodove koji su došli u višku luku. Najnovije otkriće, istaknuo je Kliš-

Autor izložbe Boris Čarga

kić, je pronalazak i broda „Re d'Italia“ u Viškome kanalu.

Izložbu je otvorio gosp. Vesselko Grubišić, veleposlanik Hrvatske u Crnoj Gori, koji je prisutne podsjetio na mladog oficira Marka Eugena Florija, Bokelja iz Prčanja, zapovjednika korvete „Erzherzog Friedrich“, odlikovanog vojničkim ordenom Leopoldovog reda za hrabrost za svoje zasluge tijekom bitke, zatim na hrvatskog ribara Lovru Fija koji je Talijanima, koji su na Hvar došli uništiti komunikacijske veze Visa s obalom, pokazao pogrešan kabel i tako omogućio poštanskom službeniku Ivanu Brauneru da Splitu dostavi informaciju o talijanskom napadu kojom je dozvana u pomoć cijela austrijska flota. Velep-

slanik je prisutne podsjetio i na slavnog Đuru Dabinovića iz Dobrote, kormilara na austrijskoj oklopnjači „Ferdinand Max“ koji je zadao ključan udarac, kao i na činjenicu da bi Jadran možda postao talijanski zaljev, a Dalmacija dio Italije da je ishod ove bitke bio drukčiji.

„Ljudi od željeza na brodovima od drva pobijedili su ljude od drva na brodovima od željeza“, rekao je nakon bitke slavni admiral Wilhelm von Tegetthoff, zapovjednik austrijske mornarice, što je i bila inspiracija autoru da naslov izložbe bude upravo ovakav.

Svoje obraćenje prisutnima gosp. Grubišić završio je sa željom da vječno žive naše dvije

susjedne i prijateljske domovine.

Na kraju je dr. Danka Radić, direktorica Pomorskog muzeja u Splitu, rekla kako priča o Viškom boju nije završena jer arhivi u Beču i Italiji nude još puno podataka, a na mladim istraživačima je da nastave ono što je započeto. Naglasila je da ova postavka za nju ima veliki značaj s obzirom na to da je u

Viškom boju sudjelovao jedan njezin predak, a svakako da je Viška bitka bila najveća bitka uz onu Trafalgarsku i da je posebna po tome što je najveći broj sudionika bio iz Hrvatske.

Otvorenje izložbe svojim muziciranjem uljepšale su profesorice ŠOSMO „Vida Matjan“ Angela Mijušković na flauti i Ljiljana Dončić na klaviru.

**STOLIVSKA KAMELIJA NA IX.
MEĐUNARODNOJ IZLOŽBI U OPATIJI**

Bokeljske kamelije u Opatiji

Piše:

Romeo Mihović

Tijekom ovogodišnje manifestacije „Fešta kamelija“ petnaestak članova i simpatizera Udruženja „Kamelija“ iz Stoliva boravilo je u Opatiji gdje su u povodu tamošnjih Dana kamelije sudjelovali na IX. međunarodnoj Izložbi kamelija.

Uz Udruženje „Kamelija“ iz Crne Gore i domaćina Udruge ljubitelja kamelija „Inginio Scarpa“ iz Opatije - Hrvatska, ovom događaju su prisustvovali i članovi Udruženja ljubitelja kamelija iz Italije i Švicarske s jezera Lago Maggiore (Verbania i Locarno).

Izložbu je, nakon prigodnog programa i pozdravnih riječi svih sudionika, svečano otvorio gradonačelnik Opatije Ivo Dujmić. I stolivske kamelije, uz ostale, krasile su izložbeni prostor Umjetničkog paviljona „Juraj Šporer“. Predsjednik skupštine ovog udruženja Vinko Vujović i predsjednica Udruge ljubitelja kamelija iz Opatije Antonija Cvetković, razmijenili su prigodne poklone s posvetama za sjećanje na ovaj događaj i uspješnu buduću saradnju.

Stolivske kamelije, uz ostale, krasile su izložbeni prostor Umjetničkog paviljona „Juraj Šporer“.

Članovi udruženja „Kamelija“ sudjelovali su i u ceremoniji svečane sadnje doniranih kamelija u parku kamelija ispred vile „Angiolina“, a Romeo Mihović, predsjednik UO ovog udruženja, svoje dojmove u povodu donirane kamelije upisao je u tradicionalnu Zlatnu knjigu donatora.

Treba istaknuti da je, prema sjećanjima i danas živih mještana Stoliva, ranih pedesetih godina nekoliko kamelija iz stolivskih đardina doneseno brodom također u Istru te posađeno na Brijunima za predsjednika Tita.

Članovi Udruženja „Kamelija“ susreli su se s predstavnici

cima svih udruženja ljubitelja i uzgajivača kamelija iz spomenutih zemalja, razmijenili iskustva i razgovarali o budućoj suradnji.

Boravak u Opatiji i obližnjem Lovranu gdje su bili smješteni, članovi udruženja Kamelija iz Stoliva iskoristili su da se povežu i razmijene iskustva s organizatorima poznate lovranske „Marunade“ s obzirom na to da se i kod nas u Kotoru - Stolivu svake jeseni organizira slična manifestacija „Kostanjada“.

„Feštu kamelija“ i ove godine realiziralo je Udruženje „Kamelija“ iz Stoliva u suradnji s MZ Stoliv, a pod pokroviteljstvom Općine Kotor i uz potporu Turističke organizacije Kotor.

” Bal kamelija ove godine izostao

U sklopu programa ovogodišnje manifestacije Fešte kamelija, kao i uvijek, bio je planiran i tradicionalni „Bal kamelija“. Ipak, Bal je ove godine izostao. Kao razlog organizatori su naveli vrlo neobičnu situaciju s kojom su se ove godine prvi put suočili, a to je nedostatak cvjetova kamelija koji su potrebni za njegovu realizaciju.

„Stolivski đardini, u kojima su se kamelije redovito mogle naći čak i krajem maja mjeseca, proteklih dana, zbog neobične klimatske situacije, ostali su bez ovog cvijeta.

Nježni cvijetni pupoljci kamelije koji su preživjeli izuzetno niske januarske temperature, izloženi nakon toga jakom suncu i visokim temperaturama, procvali su ove godine u veoma kratkom vremenskom periodu“, priopćili su organizatori istaknuvši da su svi ostali programi i aktiv-

nosti Fešte kamelija uspješno organizirani: Izložba aranžmana od cvijeta kamelija u Hotelu Cattaro, Likovna i literarna radionica u Stolivu pod nazivom „Obala kamelija - ne betona“, Centralna manifestacija na obali Stoliva s vrlo sadržajnim programom, sudjelovanje na IX. međunarodnoj Izložbi kamelija u Opatiji, Tradicionalni koncert „Note od kamelija“ i manifestacija u cilju očuvanja drvenih barki pod nazivom „Camellia Trophy“.

“

*XVI. A TEMPO FESTIVAL - VERDIJEV REKVIJEM, POTRESNO
OSTVARENJE SNAŽNIH EMOCIJA, IZVEDENO S PUNO
IZVOĐAČKOG ŽARA*

Muzički spektakl u Podgorici

Zagrebački solisti s pijanistom Aljošom Jurinićem na A Tempo festivalu poručili: „Vidjet ćemo se opet uskoro!“

Piše:
Marina Dulović, prof.

Pod motom „Orkestri i ansambli“ šesnaesti put zaredom u Podgorici je od 4. do 12. travnja održan muzički festival A Tempo, koji po svojim programima i visokim dometima izvođačkih dostignuća slovi za događaj od posebne važnosti. Za osam dana trajanja festivala publika je mogla čuti sedam koncerata različitih žanrova, ali vrlo ujednačenog nivoa sviranja. Svoje nastupe imali su: Crnogorski simfonijski orkestar, Crnogorski udruženi hor, komorni i

vokalni sastavi, etno orkestar i Big bend ansambl. Po riječima prvog čovjeka festivala i direktora najvećega muzičkog tijela, Muzičkog centra Crne Gore, Žarka Mirkovića, cilj ovog kao i prethodnih festivala nije samo puna dvorana, „već ono što oni koji dođu odnesu u sebi nakon koncerta“. A ovogodišnji program je upravo predstavio bitnu komponentu muzike tj. doživljaj. Također je istaknuo i da su „različiti žanrovi prirodna potreba sredine koja u muzici tek uspostavlja sebe“.

Na početku večeri prisutnicima se obratila Nela Savković

Vukčević, tajnica Sekretarijata za kulturu i sport glavnoga grada, koji je od prošle godine prepoznao značaj ovog događaja i postao jedan od sponzora, što se od samog početka i očekivalo. Ona je odajući zahvalnost Muzičkom centru Crne Gore kao organizatoru manifestacije istaknula: „On je učinio čast crnogorskoj kulturi osmišljavajuću harmoničan ambijent za doseganje visokih dometa našeg Simfonijskog orkestra i muzičkih djelatnika.“

Prve večeri na Velikoj sceni nacionalnog teatra, koncertom Crnogorskoga simfonijskog orkestra kojim je dirigirao maestro Grigorij Krasko, počeo je XVI. A Tempo festival. Publika nije krila svoje zadovoljstvo i dugim pljeskom je podržala crnogorske muzičare koji su izveli Orkestarsku svitu br. 3 Petra Iljiča Čajkovskog, jedno od najzahtjevnijih orkestarskih djela. U drugom dijelu mogla se čuti muzika iz popularnog baleta Igora Stravinskog „Žar ptica“. Dva su to iznimna remek-djela muzičke literature, a veliki zahtjevi za ansambl koji bilježi sve ozbiljniji napredak i dizanje ljestvice kvalitete u interpretacijama, ali i zadovoljstvo muzičara postignutim rezultatima, obilježili su ovo

Aljoša Jurinić

prvo veče. Tko god se našao u dvorani te večeri vjerujem da je napustio Crnogorsko narodno pozorište s dojmom vrlo visokoga umjetničkog i izvođačkog nivoa našega nacionalnog orkestra jer ponuđena djela prvoga koncertnog programa su otkrila domete muzičara na sceni. Orkestarska svita Čajkovskog, jedno od najkompliciranijih, vrlo složenih i slojevitih djela, u izvođenju Simfonijskog orkestra pokazala je da ima više karakterata koji se teško mogu svrstati u jedno jedinstveno djelo. Dirigent je vješto vodio ansambl u različite sfere sviranja radeći zani-

mljive različitosti boja i kolorita. Također je i kultno djelo Igora Stravinskog „Žar ptica“, atraktivno, u jakim bojama, odsvirano s velikim entuzijazmom, čime je orkestar pokazao svoju energičnost, želju i volju da odgovore sve većim zahtjevima stavljenim pred ovo mlado muzičko tijelo. Rezultat je bio očigledan, golemo oduševljenje publike, ovacije, ali i srdačnost i toplina uzvratili su muzičarima čija posvećenost muzici kao da datira iz nekih prošlih vremena, kada je takva pasioniranost bila uobičajena.

Zadovoljstvo nakon prve večeri nije krio ni dirigent orkestra, maestro Krasko koji je bio vrlo uzbuđen zbog izbora repertoara čiji su autori njegovi sunarodnjaci, kao i samim izvođenjem orkestra na čijem je čelu posljednje četiri sezone. „Zadovoljan sam jer je riječ o dva veoma zahtjevnja, a po stilu različita djela. Ovo je veliki korak naprijed“, rekao je Krasko. Dosadašnja praksa je pokazala da podgorička publika reagira vrlo emotivno u črstojoj konekciji s izvođačima kada se izvode djela ruskih kompozitora.

U nastavku festivala publika je mogla uživati uz Narodni orkestar Bugarskog nacionalnog

Dirigent Grigorij Krasko

Domagoj Dorotić i Ivica Šarić

radija pod ravnanjem Dimitrija Hristova dok je sljedeće večeri nastupio naš proslavljeni kontrabasist, rođeni Podgoričanin Zoran Marković sa svojim ansamblom, kvintetom sastavljenim od iznimnih internacionalnih interpretatora: Prija Mičel - violina, Vladimir Mendelson - viola, Dejvid Koen - violončelo i Nino Gvetadze - klavir. Slušatelji su uživali u programu koji su činila djela Bartoka, Šuberta i de Falje.

Četvrti dan na A Tempo festivalu za ljubitelje džez muzike obilježio je nastup na otvorenom poznatoga Big Bend sastava RTS-a. S njima je nastupio slavni trubač, kompozitor, pedagog i džez muzičar Stjepko Gut, koji u Podgoricu dolazi već pedeset godina. On je posebno istaknuo zadovoljstvo zbog velikog broja ljubitelja džez muzike koji je formiran posljednjih godina. Sjećao se pokušaja sa svojim kumom, također našim poznatim džez

muzičarom Nikolom Mimom Mitrovićem, prije više godina kada ova vrsta muzike u Crnoj Gori nije nailazila na zanimanje. „Sada je sasvim druga situacija i ja sam presrećan zbog atmosfere i publike koja je večeras bila predivna“, istaknuo je Gut.

Posebni gosti ovog festivala, Zagrebački solisti s mladim Aljošom Jurinićem, također su bili na visini povjerenog zadatka, što je bilo i očekivano jer ovaj ansambl uspješno drži vrlo visok nivo interpretacije i nakon 65 godina postojanja. Na njihovu čelu sada je violinist koji je ujedno i koncert majstor Minhenske filharmonije, Beograđanin Sreten Krstić. On je istaknuo da tajna njihovog uspjeha leži u uzajamnom radu i dobroj komunikaciji među ovimiskusnim muzičarima. Za nastup su odabrali dva djela Mocarta i to Divertimento u D-duru i Klavirski koncert u A-duru, kao i

Serenadu za gudače u C-duru Čajkovskog. Zagrebački solisti svojim su interpretacijama i upečatljivim izvođenjem u velikom rasponu, posebno kod Čajkovskog, potvrdili svoj ugled i epitete koji ih prate prethodnih godina. Solistička dionica Klavirskog koncerta bila je povjerena mladoj nadi, hrvatskom pijanistu Aljoši Juriniću koji je pokazao sve svoje izvođačke vještine u stalnom dijalogu s ansamblom. Dobrom artikulacijom koja nije ugrozila mocartovsku lepršavost, uz savršenu virtuoznost i dovoljnu dozu muzikalnosti, iako prvi put pred podgoričkom publikom, mladi pijanist bio je na visini izvođačkog zadatka. Trenutno postdiplomac Konzervatorija u Vajmaru koji je tri godine bio na školovanju kod poznate gruzijske pijanistkinje i pedagoga Eliso Virsaladze, pobjednik natjecanja Robert Šuman u Cvikau, finalist Šopenovog natjecanja

u Varšavi i laureat natjecanja kraljice Elizabete i ove večeri je pokazao da je pred njim svijetla budućnost i sigurno vrlo uspješna karijera. Tijekom cijele večeri izvođači su pokazali veliki spektar kvalitete i potvrdili ono što ih čini renomiranim ansamblom već dugi niz godina.

U samoj završnici festivala nastupio je vokalni ansambl Ingenium iz Slovenije, a na posljednjoj večeri muzički program koji je prije 10 godina, kada je formiran Muzički centar Crne Gore, malo tko mogao pretpostaviti da će se uskoro naći na repertoaru. Izvedeno je jedno od najsloženijih muzičkih remek-djela, Verdijev Rekvijem.

„Ovo je pravi korak naprijed na profesionalnom putu izvođenja najzahtjevnijih djela i jedan od koraka ka tome da muzika u Crnoj Gori u najvećoj mjeri zauzme mjesto koje joj pripada...“, rekao je vidno zadovoljan direktor Muzičkog centra Žarko Mirković. Veličanstvena muzika, golem izvođački aparat, veliki orkestar i zbor, odlični solisti, jednom riječju - doživljaj za pamćenje. Solističke dionice bile su povjerene Snežani Savičić-Sekulić (sopran), Ivi Mrvoš-Anokić (mecosopran), Domagoju Dorotiću (tenor) i Ivici Šariću (bas), a Crnogorskim horskim ansamblom od preko 100 izvođača vodile su dirigentice Zoja Đurović i Aleksandra Knežević, uz manju potporu članova zbora Obilić koje je pripremila asistentica cijenjene Darinke Matić Marović, dirigentica

Marina Dulović, Darinka Matić Marović, Snežana Savičić-Sekulić

Ana Ćosović. Dirigiranje devedesetminutnim projektom povjereno je maestru Grigoriju Krasku. Kompozitor je svoje poznato djelo, za koje je Bernard Šo rekao da je to „Verdijeva najbolja opera“, posvetio svom rano preminulom prijatelju, književniku Alesandru Manconiju. Premijera je bila u Milanu 1874., a godinu dana kasnije Verdi je u londonskom Alber Holu uz sudjelovanje 1.200 izvođača dirigirao izvođenjem ovim poznatim djelom jedinstvenim po dubini osjećaja, dramatičnim i neponovljivim. Prvi put vlastitim snagama u Crnoj Gori izvođenje je obilježio orkestar svojim maksimalnim zalaganjem i značkom interpretacijom, u čemu je prednjačio kultivirani ton, zbarski ansambl oblikovan i usuglašen uz povremene gromoglasne izlete, kao i domina-

cija solista sa svojim velikim izvođačkim iskustvom. Posebno zahtjevne bile su uvodne dionice violončela pred nastup kvarteta solista u stavku Domine Jesu, Sanctus i dramska snaga završnog stavka, fuga za zbor i sopran solo, popularna završnica stavka Libera me.

Jednom riječju, bio je to muzički spektakl, potresno ostvarenje snažnih emocija, izvanredne ljepote melodije, izvedeno na svečani način s puno žara i emocija.

Ispručavajući još jedno izdanje festivala koji je u „saglasju sa sredinom koja se usmjerava i mijenja“, direktor Žarko Mirković zaključio je: „A dogodine u novom prostoru?“ U nadi da će zaista tako i biti misli nas vode na Verdijev zbor Židova iz opere Nabuko „Va pensiero“ (Pođi misli):

„Nek' zazvuče nam
tvoji sad zvuci,
nove pjesme za
sretnu budućnost,
pođi čežnjo na
krilima zlatnim,
pođi u dragi naš zavičaj.“

Spoj teorijskog i praktičnog znanja

Piše:
Brankica Vrbat

Ovogodišnja terenska nastava održala se u Istarskoj županiji. Učenici su u pet dana boravka imali prilike posjetiti Pulu, Poreč, Rovinj, Funtanu, Fažanu, Rijeku i NP Brijune. Cijele godine smo se pripremali i radovali danu kada ćemo krenuti prema Istri. Već prvoga dana moglo se osjetiti veliko uzbuđenje koje je vladalo među učenicima. Puni nade i veselja krenuli smo prema Puli gdje smo bili smješteni u Učeničkom domu - *Pula*. Tamo su nas svi ljubazno dočekali i odmah smo znali da će ovo biti jedno lijepo i nezaboravno iskustvo. Drugoga dana u planu nam je bio obilazak Brijuna - najvećeg istarskog dragulja. Ovaj nacionalni park nas je sve toliko oduševio da nam je obilazak od četiri sata prošao u trenu. Naučili smo da skupinu otoka čine dva veća otoka - Veli i Mali Brijun te 12 otočića. Bogatstvo flore i faune, ljepota starih i novih građevina na otoku te povijesne zanimljivosti oduzimale su nam dah. Teška srca, ali zadovoljni i s mnoštvom fotografija, napustili smo otočje i krenuli u novu avanturu. Slijedio je razgled Pule. Pula je

Uistinu mi je bilo zadovoljstvo gledati učenike s koliko su se pažnje i poštovanja odnosili prema svim znamenitostima te su još jednom pokazali sve svoje kvalitete.

najveći grad Istarske županije, a najpoznatija je po sačuvanim antičkim građevinama koje su zahtijevale našu potpunu koncentraciju prilikom razgledavanja. U Puli smo se susreli s nastavnicom Anom Šarčević koja je, kao pravi domaćin, otkrila učenicima sve zanimljivosti i ljepote Pule. Pulska arena, Augustov hram, Slavoluk Sergijevaca, Dvojna vrata... samo su neke od znamenitosti koje smo imali prilike vidjeti i doživjeti. Arena, najpoznatiji i najveći pulski spomenik, najviše se svidjela učenicima. Nju godišnje posjeti više od 400 000 turista te je jedan od najbolje očuvanih rimskih amfiteatara. Nekada je mogla primiti oko 20 000 gledatelja koji su dolazili gledati gladijatorske borbe ili krvoločna uprizorenja lova na zvijeri. Srećom, danas je ovo mjesto pozornica brojnih kulturnih manifestacija, velikih svjetskih koncerata i

Festivala igranog filma u Puli. No, nije samo Pula na nas ostavila pozitivne dojmove. Čekalo nas je još mnogo toga za vidjeti. Trećega dana razgledali smo grad Poreč i njegovu najpoznatiju građevinu - Eufrazijevu baziliku koju je UNESCO proglasio Svjetskom kulturnom baštinom 1997. godine. Napravljena je u 5. stoljeću, a predstavlja najvažniji i najvrjedniji kulturni spomenik Poreča. Također, kao pravi mali speleolozi, posjetili smo i jamu Baredine. Ovaj zaštićeni geomorfološki spomenik prirode te prvi speleološki lokalitet na hrvatskom poluo-toku otvoren je za posjetitelje od 1995. godine. Jama je duboka 132 metra, a najpoznatija je po endemskom primjerku čovječje ribice. Da sve ne bi prošlo samo u razgledavanju i učenju, učenici su se imali prilike zabaviti u Dino parku, u Funtani. Vidjevši goleme re-

plike dinosaura, isprobavši vrtuljke, vlakice i ostale atrakcije u parku, zadovoljno i veselo smo zaokružili treći dan našega obilaska i jedva čekali nove avanture. Sljedećega dana krenuli smo prema Rovinju. Ovaj gradić nas je već na prvi pogled oduševio. Toliko ljepote na jednom mjestu... Panoramska vožnja brodićem oko Crvenoga otoka samo je dodatno pojačala naše dojmove i učinila i ovaj dan nezaboravnim. Također, Crkva Sv. Eufemije i legenda o ovoj hrabroj djevojčici oduševila je učenike koji su je poslije spremno i u detalje prepričavali te me propitkivali sve što ih je zanimalo.

Bližio se i kraj našeg putovanja, a svima je poznato da sve što je lijepo kratko traje. Uistinu mi je bilo zadovoljstvo gledati učenike s koliko su se pažnje i poštovanja odnosili prema svim znamenitostima te su još jednom pokazali sve svoje kvalitete.

Sve navedeno ne bi bilo moguće bez naših vjernih sponzora koji su još jednom prepoznali neprocjenjivu kvalitetu i važnost terenske nastave. Ona učenike obogaćuje novim iskustvima i znanjima te ih oblikuje u pojedince koji znaju cijiniti nematerijalnu baštinu, bilo da je riječ o kulturnoj, prirodnoj ili povijesnoj.

Stoga, još jednom veliko hvala svim našim sponzorima, a to su: Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske, Državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, Veleposlanstvo Republike Hrvatske u Crnoj Gori, Hrvatsko nacionalno vijeće, Hrvatsko građansko društvo Crne Gore, Hrvatska građanska inicijativa, Porto Montenegro, Općina Kotor, Općina Tivat, Kotorska biskupija, Učenički dom „Spasić-Mašera“, INA Crne Gore, LEDO Crne Gore, Dom zdravlja Tivat te restoran Volat.

Hvala vam od srca što ste nam omogućili ovo nezaboravno i neprocjenjivo iskustvo!

Lidija Laforest

**LIDIJA LAFOREST, UNUKA FRANZA
THIARDA DE LAFORESTA, KĆERKA
NJEVOG SINA FELIKSA, POTOMAK JE
STARE, UGLEDNE, PLEMIĆKE OBITELJI
THIARD DE BISSY IZ FRANCUSKE
BURGUNDIJE**

Velika dama iz svijeta umjetnosti

Piše:

Radojka Abramović,
historičarka umjetnosti

Franza Laforest, pionira umjetničke fotografije, već nakon završetka srednje škole roditelji su zbog izvrsnih ocjena nagradili velikim, drvenim aparatom, kojim je proputovao skoro cijelu Europu pa sve do Kavkaza. Kao dvadesetogodišnjak u Trstu, izvan ateljea, fotografira mnogobrojne spomenike arhitekture i okolne pejzaže. Spasio je svojim fotografijama sjećanje na Dubrovnik, Split i Mostar, gdje je boravio neko vrijeme.

Ljudi stvaraju umjetnost, koja je svjesni čin izraza, kao što je i fotografija čin izbora motiva, ali ona nije samonikla u ljudskom biću.

U Kotoru se naselio 1873. godine jer mu je ovaj grad kao austrijska ratna luka pružio izvrsne uvjete za egzistenciju. Fotografski atelje imao je prvo u Tivtu, a zatim u Kotoru, ali je iz ovih mirnih kutaka vrlo često putovao na sve strane. Nemirnom obalom proputovao je od Zadra do Spiča, ostavljajući vrijedan dokument, panorame koje daju vizualni pregled razvoja gradova i mjesta uz obalu, kao i sela i gradove u crnogorskom zaleđu, Njeguša, Cetinja. Ostavio nam je sjećanje na autentične nošnje Laštve, Dobrote, Krivošija, Spiča, uvijekovječio svečanosti proslave sv. Tripuna, Bokeljske mor-

jući vrijedan dokument, panorame koje daju vizualni pregled razvoja gradova i mjesta uz obalu, kao i sela i gradove u crnogorskom zaleđu, Njeguša, Cetinja. Ostavio nam je sjećanje na autentične nošnje Laštve, Dobrote, Krivošija, Spiča, uvijekovječio svečanosti proslave sv. Tripuna, Bokeljske mor-

narice. Fotografsku djelatnost Franza Laforesta (Beč 1838. – Kotor 1911.) nastavila su njegova djeca, kćerka Marija (Mitzi) i sin Feliks, Lidijin otac. Nakon smrti Franza Laforesta, njegova supruga Gabrijela, također iz Beča, nastavila je voditi u Kotoru „Atelier Laforest“, koji je potrajao do 1926. godine.

Unuka Franza Thiarda de Laforesta, kćerka njegovog sina Feliksa, Lidija Laforest Čukvas, rođena je u Herceg Novom 12. 10. 1926. godine. Poslije završene Obrtne škole u Zagrebu 1948. godine, Grafičkog odsjeka (danas Škola primijenjene umjetnosti i dizajna), Lidija Laforest postaje student prve generacije zagrebačke Akademije primijenjenih umjetnosti gdje se s ocem, poslije majčine smrti, seli 50-ih godina. Njezin otac Feliks Laforest nastavlja fotografski zanat u zagrebačkom ateljeu na Trešnjevici.

Iz ovog njegovog razdoblja poznata je fotografija pjesnika Tina Ujevića. Lidija je diplomirala na Akademiji primijenjenih umjetnosti 1954. godine. Primljena je u članstvo ULU-PUHA-a već 1958. godine prema preporuci uglednog arhitekta i eksterijerista Bernarda Bernardija. Majstorski ispit iz svoje početne ljubavi, fotografije, polaže 1961. godine. Od 1970. godine stječe status samostalne umjetnice.

Kolegi s Akademije primijenjenih umjetnosti Božidaru Jušiću pomaže za diplomski rad, u izradi sunčanog sata, jednog od simbola grada Zagreba, na bočnoj fasadi kuće u Tkalčićevoj br. 35, 1955. godine. S Božidarom Jušićem slika i 1960. godine zidnu dekoraciju u zagrebačkom Domu narodnog zdravlja na Peščenici. Trideset godina radnog iskustva provela je radeći kao grafički crtač – fotolaborant i savjetnik za estetsko obliko-

Studenti Akademije primijenjenih umjetnosti u Zagrebu, druga s lijeva Lidija Laforest

vanje u Saveznom centru za obrazovanje rukovodećih kadrova u privredi, gdje je nadzirala estetsko oblikovanje te bila jedna od najeminentnijih autorica, slobodno prakticirajući svoje stečeno akademsko obrazovanje. Tijekom 60-ih i 70-ih godina izvela je svoja najbrojnija likovna i dizajnerska djela, metodički, analitički i sistematski po uzorima struke, davajući slobodna rješenja u dizajnu, ne robujući konvencionalnom, već široko shvaćenome modernizmu, što se autentičnim likovnim jezikom pomirilo s društveno korisnim radom socijalističkog razdoblja. Grafički je dizajnirala mnogobrojne kongresne materijale, likovno oblikovala prostore, autor je idejnih rješenja za grbove Herceg Novog, Kotora i Tivta, dizajnirala je za veliku tvornicu kozmetike „Neva“, tvornicu farmaceutskih proizvoda „Pliva“, Tvornicu kekša „Kraš“, Turistički savez Hrvatske, Turistički savez Crne Gore, Turističku organizaciju Herceg Novi, Reklamnu agenciju „Interpublik“ Zagreb, Zanatsku komoru Zagreb, Građevinski fakultet i Građevinski Institut u Zagrebu, ali

nije robovala trendovskom, već je uporno njegovala osobni stil, inventivan i prilagođen udžbenicima čije je naslovnice, likovna rješenja, izradu i izbor fotografija oblikovala s iznimnim smislom za prilagodbu opreme knjiga učenicima i studentima. Grafička rješenja korica knjiga iz literature krenula je prema sadržaju, kao da je zaustavljenim, grafički oštrim i mekim crno-bijelim vizijama, izniklim iz neke podsvjesno reducirane fotografije, pratila osnovnu misao i poruku pisaca pa su njezina djela na omotnicama knjiga: Žan Pol Sartra „Iza zatvorenih vrata“; Franka Kafke „Proces“; Vesne Parun „Pjesme“. Radeći reklame ponekad pretače fotografije u boji s puno plavetnila mora i neba rodnog Herceg Novog u površine kojima dominiraju njezini omiljeni likovi slični Disneyevim junacima. Reklamni, trodimenzionalni objekti povezani su s pričama našeg djetinjstva. „Pinokio“ s reklame na ambalaži Kraševih Albert kekša iz 1960. godine, drveni lutak iz priče našeg djetinjstva, prototip je dječjih igračaka koje se pojavljuju na našem tržištu 90-ih godina

Lidija Laforest izlaže na 2. zagrebačkom triennalu, 1959.

pa se čini da je u svojim kreacijama imala i nečega vizionarskog. Njezin golemi radni potencijal i kreativna autentičnost ogledaju se u raznovrsnosti radova, tehnika, tematika i namjena.

Skromna po prirodi, smatrajući da se talent i predanost radu podrazumijevaju sami po sebi, bila je izlagač na mnogobrojnim kolektivnim izložbama: Zagrebački triennale 1955. godine, Zagrebački triennale 1959. godine, Izložba jugoslovenske primijenjene umjetnosti, SSSR, Poljska, Rumunjska, Bugarska, Mađarska 1959., Zagrebački salon 1966. godine, Zagrebački salon 1968. godine, Gafički dizajn, Zagreb 1968. godine, Produkt – dizajn, Zagreb, 1971. godine i ULUPUH - 35. obljetnica osnutka, 1985. godine.

Umjetnička ostvarenja Lidije Laforest nalaze se u Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu i Plavome dvorcu na Cetinju.

Retrospektivna izložba radova Lidije Laforest Čukvas otvorena je u zagrebačkoj galeriji Karas, od 16. do 27. listopada 2013. godine. Autorica vrlo kvalitetnog postava izložbe bila je Lana Srkoč, a Ivana Mance upriličila je izvrsan uvodni tekst kataloga. One su, poslije toliko godina od Lidijinog aktivnog bavljenja umjetnošću, prepoznale njezinu vrijednost s opravdanim razlogom jer je ona zaslužila retrospektivu kao zrela, savršena umjetnica, prepoznatljivog stila i kvalitete. Ovdje su se kozmičke sile poklopile i otvorena je izložba u kulturnoj galeriji Karas, u Praškoj ulici, galeriji koja više ne postoji jer je nju nakon 60 godina izgubio HDLU, a prostor je prešao u vlasništvo banke. Uz fotografije vezane uz bogatu životnu i radnu biografiju Lidije Laforest Čukvas, ilustracije, propagandni materijal i omote knjiga, publiku su impresionirale Lidijine ilustracije „Kokoti i morski psi“, II. sonata u ha-

molu, Bokeljska mornarica. Užitak je bio i pogled na visoke figuralne oblike, koje su suvremeni eho manirizma, ali su zapravo bez trunke otuđenosti, humana misija između apstraktnog i figuralnog.

Ako se za fotografiju kaže da je trajno sjećanje, tajanstvenost vezana uz kontekst života, zaustavljena memorija, kolektivna vrijednost, isto se može reći i za ovu vrhunsku grafičarku, dizajnericu, fotografkinju, ženu čija je duhovna energija i vještina ostavila pečat na mnogobrojnim fotografijama, publikacijama, oglasima, plakatima, crtežima, grafikama, u oblikovanju knjiga i eksterijera. Ljudi stvaraju umjetnost, koja je svjesni čin izraza, kao što je i fotografija čin izbora motiva, ali ona nije samonikla u ljudskom biću. Plod je gena, tradicije, odgoja, okruženja, plod je plemenitosti koja se stječe i nasljeđuje u obitelji. Oštro oko, moć zapažanja i jak senzibilitet uvjeti su da Lidija Laforest sa svojim

cijenjenim precima postane ne samo u svojim umjetničkim ostvarenjima, već i u svojoj fotografskoj ostavštini, asocijacija za sve one „melankolične“ predmete kojima pratimo promjenu izgleda ljudi, gradova, ukusa, socijalnih i ekonomskih prilika određenog vremena u svom relativno kratkom trajanju. Pa po čemu obitelj Laforest sa svojim ženskim potomkom, Lidijom Laforest, živi? Živi jer su nam, svatko od njih posebno, a opet zajedno, ostavili trenutke i ljepotu za vječnost.

Pomorski muzej Crne Gore dobio je, zahvaljujući posredovanju don Branka Sbutege, 6. 10. 2004. godine iznimno vrijednu donaciju, jednu od najvrjednijih u posljednja dva desetljeća, umjetničku sliku rađenu u tehnici ulja na platnu (212 x 150 cm), „Mali Franc Laforest prislonjen uz majčin skut“. Ovom vrijednom donacijom Lidija Laforest pokazala je ne samo plemenitu gestu, već i činjenicu da ova slika nije samo dio obiteljskog sjećanja na njezinog djeda, već i vlasništvo svih nas koji u srcu nosimo uspomenu na fotografa Franza Laforesta, iznimnog čovjeka, istinskog intelektualca. Slika je konzervirana i restaurirana u Konzervatorskom odjeljenju Pomorskog muzeja Crne Gore, rukom slikarice konzervatorice Smiljke Strunjaš, ali je na žalost ostala bez signature jer je zbog selidbe obitelji Laforest u manji stan u Kotoru donji dio slike, s potpisom autora, isječen za nekih 50 cm. Slika nepoznatoga bečkog autora, kome se nastoji atribuirati podrijetlo, izložena u muzeju, preko naslikanih ličnosti, članova ugledne obitelji Laforest, povezuje nas ne samo s pionirima umjetničke fotografije na ovome prostoru, s jednim vidom kulturne tradicije Boke, već i s paletom nepoznatog autora,

Lidija izvodi zidni oslik u Domu narodnog zdravlja Peščenica, 1960.

sasvim drugog prostora, što u ovom ambijentu sliku čini još iznimnijom. Lidija Laforest Čukvas muzeju je istodobno poklonila dvije stotine staklenih negativa, uglavnom s prikazima nošnje Bokeljske mornarice, ženske narodne nošnje i građanskog kostima, od kojih je s negativa neke fotografije izradio gospodin Srečko

Krasni, fotograf iz Tivta. Ove fotografije, kao značajni dokument prošlih vremena, predano obrađuju muzejski radnici.

Lidija Laforest Čukvas, unuka Franza Laforesta, koji je kao ljupki dječak, plave, valovite kose, u dobi od tri do četiri godine života, naslikan prislonjen uz majčin skut, na portretu rađenom u stilu

Palme, Herceg Novi, fotografija, 1960.

bečkog bidermajera, danas izloženom u Etnografskom odjeljenju Pomorskog muzeja Crne Gore, nije naslijedila tu salonsku atmosferu u svojim likovnim djelima. Rafiniranost i građanski stil izrazila je pročišćavajući taj gusti, a ipak vedar kolorit, monumentalnih bidermajerskih ateljerskih eksterijera, koji mijenjaju iz sekunde u sekundu oblike i obrise svojih crteža, kao dječice koje se poigrava pijeskom. Lidiju Laforest Čukvas nisu zaveli ni mondenski krugovi zagrebačkih pedesetih i šezdesetih, ona je iz buržoaskih i mondenskih krugova naslijedila samo šarm, koji je pristajao njezinoj urođenoj prefinjenosti. Njezin kreativni svijet je ono podsvjesno koje jasno uobličava nemirnom linijom ili čvrstom konturom, u kojoj zarobljava eteričnu, pokretljivu stvarnost, koju okom fotografa zaustavlja u trenutku. Takav je crtež Lidije Laforest Čukvas razigran, elegantan, neformalan, izraz njezinog unutrašnjeg bića, stila života, jer sve što ju je okruživalo ona je uljepšavala svojim osmijehom i sponta-

nošću. Stvarala je oblike, nalik na naivne crteže, nastojeći pokazati iskonsku ljepotu i ljepotu bez ukrasa, nesputano, a da ona pritom ne nestane, već se doživljava s lakoćom koja godi ljudskom opažanju.

S fotografom Stevom Lepetićem dizajnirala je i priredila prvi turistički prospekt u koloru za hercegnovsku Turističku organizaciju. Izradila je i seriju turističkih brošura i letaka za Boku kotorsku. Na fotografiji „Palme“ – Herceg Novi, iz šezdesetih godina, ovim visokim, prirodnim obeliscima, s raskošnim krošnjama koje paraju nebo, pokazala je da je umjetnost transponirala u fotografiju, a fotografsko u umjetnost. Poklanjala je dio obiteljske ostavštine, albume i fotografije, nesebično, s ljubavlju, jer je smatrala da je osnovna misija umjetnosti da oplemenjuje. Ostali su nam mnogobrojni albumi obitelji Laforest, uspomene na lica, gradove, arhitekturu i predjele, a u Herceg Novom je odavno pokrenuta inicijativa da se s 15.000 negatifa iz obiteljske ostavštine, albumima, fotogra-

fijama i fotoopremom osnuje spomen-studio „Laforest“. Ovaj svojevrsni legat bio bi od neprocjenjive kulturno-povijesne važnosti za cijelu Boku kotorsku i grad Herceg Novi.

Lidija Laforest umrla je u Zagrebu 18. 12. 2016. godine. Na osmrtnici se mogla pročitati njezina posljednja želja da se vijenci i cvijeće ne prilažu osim, kao da je i sad čujem kako kaže otegnutim novljanjskim dijalektom, „ako tko želi buketić vrtnog ili poljskog cvijeća“. Baš u vrijeme kada se Bokom i Kotorom šire mirisi vrtnog cvijeća i s terasastih livada u zaravnima brda nad Bokom poljskog cvijeća, našla je svoj spokoj velika umjetnica u zajedničkoj grobnici sa svojim poštovanim precima, na gradskom groblju u Škaljari-ma.

Zatvorio se jedan krug - Herceg Novi, Zagreb, Kotor! Velika dama iz svijeta umjetnosti vratila se zauvijek rodnoj Boki!

Ne želim reći da nas je napustila, preminula je velika dama ljupkog osmijeha i izgleda, krhke građe, ali snažnog duha, vrlo talentirana umjetnica, grafičarka, dizajnerica i fotografkinja, naša Lidija Laforest Čukvas.

**„HELENSKA ELEGANCIJA MAJESTETIČNE UGLAČANOSTI“ -
STANIŠTE UNIVERZUMA UMJETNIKA MIODRAGA ŠĆEPANOVIĆA**

Kamena simfonija

Izložba kipara Miodraga Šćepanovića iz Kolašina privukla veliki broj posjetilaca u noći koju su u Herceg Novom uoči lokalnih izbora obilježila i posljednja predizborna uzbuđenja.

Piše:
Marina Dulović, prof.

U Galeriji „Josip Bepo Benković“ u Herceg Novom, po uobičajenoj

praksi dobro selektiranog programa, veliki broj posjetilaca i iskrenih posvećenika umjetnosti moglo je uživati u 57 skulptura postavljenih u ovom hramu kulture na dvije razine.

Nakon posljednjega jubilar-nog, 50. zimskog salona, ova izložba je još jedna potvrda da se uprava na čelu s direktorom, također umjetnikom Đurom Belim Prijićem, isključivo

rukovodi samo kvalitetom i visokim dometima umjetničkih ostvarenja u priređivanju 22. samostalne izložbe kolaškog umjetnika svjetskog renomea. Na početku večeri, prilikom otvorenja ovoga velikoga kulturnog događaja, prisutne je pozdravio direktor ustanove Prijić i dao riječ akademiku Niku Martinoviću koji je posjetioce uz nadahnute iskaze uveo u umjetnost „čarobnjaka“ iz Kolašina.

„Nekom duhovnom ekstatom i fanatizmom svoje unutrašnje istine, pronalazi kamene oblutke, koji veličinom, oblikom i bojom evociraju njegove emocije i ideje i kojima, lirsko-senzitivnom obradom, udahnuje nov život. Njegova kamena simfonija koja spaja ljudsko i božansko, vrijeme i vječnost, mističnu ljubav i plemenitost duha, tradicionalno i savremeno, raspisana je skulpturama kamenih dimenzija osobene finoće, majestetične uglačanosti i helenske elegancije. Zanatskom superiornošću u obradi kamena, ovaj ‘nježni gospodar materijala’ uz demonstriranje umjetničke slobode i poštovanje konvencija, gradi opus u cjelini posvećen klasičnom idealu ljepote... Njegove senzualno oblikovane gracije imaju pečat sakralnosti, faraonskog mira i plemenite ozbiljnosti, ljupkosti i gracioznosti. Na njihovim licima nema tragova grijeha ili starosti, njihova ljepota predstavljena je kao odraz božanske ljepote.“

Šćepanović je diplomirao kiparstvo 1983. godine na Fakultetu likovnih umjetnosti u Beogradu, u klasi profesora Miše Popovića. Od 1990. član je Udruženja likovnih umjetnika Crne Gore, a od 2008. i član poznatoga pariškog „Jesenjeg salona“. Nakon diplomiranja vraća se u rodni Kolašin i radi isključivo u drvetu. Nekoliko godina kasnije, kada je uspio

osigurati alat za obradu kamena, svoju inspiraciju nalazi u rječici Svinjači koja se nakon desetak kilometara toka uliva u rijeku Taru. Nadomak rodnog Selišta, pronalazi vulkanske oblutke kojima ostaje vjerran do današnjih dana. „To je za mene materijal koji mi najviše odgovara i kroz koji mogu da izrazim sebe jer je kamen neprevaziđen. Ja o tom kamenu malo znam sem da je vulkanskog porijekla i da ga ima u jednom dijelu korita rijeke podno Bjelasice“, ističe umjetnik koji kada govori o sebi i svom djelu odiše iznimnom skromnošću i jednostavnošću. „Volim da vidim lijepo, a ne kada se probudim da vidim nešto što me plaši. Umjetnost treba da ukrasi prostor. Mislím da sam pronašao pravu mjeru lijepog i dobrog. Neki će ovo možda ljepše reći, ali ja da umijem riječima da se izražavam ne bih bio vajar, već pisac ili glumac.“ U njegovom djelu nema glume niti „skalamerija kojima umjetnici nadomještavaju nedostatak ideja“. Dobitnik je mnogo-

brojnih nagrada i priznanja od kojih su najznačajnije: 2003. godine ULUCG nagrada „Lubarda, Stijović, Milunović“, Prva nagrada „Pol Belmondo“ na Jesenjem salonu u Parizu 2006., nagrada „Mišel Dimon“ na Salonu francuskih umjetnika 2012. i Brončana medalja, također na Salonu francuskih umjetnika „Gran pale“ iz 2014. godine.

Miodrag Šćepanović, umjetnik iznimnog dara, pripada grupi suvremenih kipara koji skulpturu vežu uz svoj izvorni ambijent koja je u neraskidivoj cjelini i tako radi jedinstvenu umjetničku tvorevinu. U idealu ljepote on predstavlja poetičnu uzvišenost uz savršenstvo uglačane forme. Prisnost s prirodom rodnog kraja bitno je utjecala na njegov senzibilitet koji se očitava u svim njegovim skulpturama.

U ugodnom ambijentu novske galerije, razgovaramo diveći se njegovoj sposobnosti, talentu i inventivnosti.

Poznati bokeljski slikar Luka Tomanović jednom prilikom rekao je da je od najranijeg djetinjstva oblikovao predmete, korijenje iz vrta, mrkvu, krumpir i slično i pretvarao u maštovite figure. Je li i kod Vas to slučaj ili pamтите li neki odlučujući trenutak kada ste shvatili da će umjetnost biti Vaša ideja vodilja, a skulptura izbor?

Moje zanimanje za pravljenje raznih upotrebni predmeta datiraju od najranijih dana. Uvijek sam sa sobom nosio nož, sjekiricu i slične alatke, što pokazuju ožiljci na mojim rukama. Još od osnovne škole počelo se buditi zanimanje za umjetnost, konkretno za skulpturu, koju smatram težom za izradu i većim majstorstvom od slike. Reljefi, male figure u drvetu, glave u nečistoj glini, koji su se raspadali nakon sušenja, moji su prvi radovi. Moj prvi susret s pravim materijalima i prvi ozbiljni radovi po modelu dogodili su se na prvoj godini Više pedagoške škole u Nikšiću i pokazali mi put prema Akademiji. Akademski rad, istraživanje, mnogi eksperimenti u raznim materijalima i načinima rada doveli su me do skulpture u kamenu, što je i ostalo moje jedino opredjeljenje.

Kad pronađete neki podešan kamen u koritu rijeke, sigurno treba posebna vještina kojom ga izvučete iz rijeke i prebacite u Vaš radni prostor. Kako rješavate tehničke zahvate te vrste transporta kamena?

Kamen iz korita rijeke je oblutak s dosta lijepih boja, ali za mene nije dobar jer je nečist po sastavu i težak za obradu. Zadovoljstvo je, u mnoštvu takvih, naći onaj koji mi odgovara. Za takve komade uvijek nađem način da ih dopremim do mjesta za rad.

Završnu obradu kamena, poliranje i glačanje uvijek ističete kao najveće zadovoljstvo u radu. Zaboravite li tada na onaj teži, prethodni dio posla i Vaša invencija postaje očigledna?

Skulpturu radim bez skica, takoreći u jednom dahu. Imam početnu ideju koja se tijekom rada mijenja. Ako sam u grubom dijelu izrade skulpture zadovoljan, ako je to ono što sam htio postići, tada je poli-

ranje i glačanje zadovoljstvo. Idealno uglačane površine brzo otkrivaju pogreške tako da i u tijeku tog dijela rada ima popravki. To je mali dio u kojem ima manje fizičkog rada, a više zadovoljstva.

Vaša izložba prošle godine u Zagrebu pobudila je veliku pažnju javnosti. Bilo je puno zainteresiranih za kupnju, ali zbog administrativnih razloga nije došlo do realizacije. Ako neki od potencijalnih kupaca bude čitao ove redove, kako Vas mogu pronaći?

Iznimno mi je zadovoljstvo što je moja izložba održana u muzeju „Mimara“. Moj užitak posebno upotpunjuje činjenica da sam izlagao na mjestu gdje su od crnogorskih umjetnika svoje radove izlagali samo

Vojo Stanić i Dimitrije Popović. Svi ljubitelji umjetnosti, posebno ljubitelji skulpture, koji su bili prisutni na otvorenju izložbe ili su je posjetili tijekom njezinog trajanja, imali su priliku uzeti katalog koji je priređen po najvećim standardima i u kojem su navedeni moji kontakti.

Radite li još uvijek pod vedrim nebom, bez svog ateljea? Misle li na Vas oni koji odlučuju, posjećuju li Vas i koliko znaju za Vaše umjetničke vrijednosti?

Oni koji odlučuju mislili su o meni i mom ateljeu onoliko koliko ja u posljednje vrijeme mislim o njima. Obećanja su nečija taktika da se nadate, nasjednete na takve priče i da vas uspore u radu. Kad im je

potrebno nešto, što ne mogu naći na drugim mjestima, znaju put do mene.

U sklopu manifestacije „Dani crnogorske kulture“ 2016. godine, a u organizaciji Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore, Šćepanović je svoja djela predstavio u muzeju „Mimara“. U predgovoru kataloga Iva Korbler je istaknula: „Čežnja za idealnom i savršenom ljubavlju, toplinom zagrljaja, nadom da je uz nas netko tko nas razumije i u čijem pogledu vidimo sretnog sebe. Tu se krije i petrarkistički ideal ženske ljepote i neuzvarčenog pogleda ili ljubavi...“

Miodrag Šćepanović stvara bez ateljea, pod vedrim nebom, kada mu vremenski uvjeti dopuste. On kaže da nikada unaprijed ne zna kakav će oblik biti na kraju svakog stvaralačkog zadatka. Poku-

šao je s nacrtom, ali to ga nije inspiriralo. Na svom duhovnom putu ima više faza. Kada pronade kamen u gromadu, potrebno mu je desetak dana da je svlada i s grube obrade prijeđe na finiji, završni način obrade. Nakon toga njegova inventivnost, emocija i senzualnost završnog glačanja dolaze do izražaja pretvarajući ledeni kamen u umjetničku tvorevinu koja plijeni svojom lirskom ljepotom i skladom tajanstvenosti i mašte.

U završnom slovu pratećeg kataloga hercegnovske izložbe, Martinović je zaključio: „Njegovo djelo je potvrda teze da ‘samo svete stvari zaslužuju da ih se čovjek dotakne’ te da ‘materija mora biti prerađena duhom da bi izrasla u vječnu umjetnost’.“

Marina Dulović i Miodrag Šćepanović

Dobročanka *Velikoj Gorici*

Piše:
Marija Jovović

Katica Lazović, rođena Cenerić iz Dobrote, udovica tivatskog odvjetnika Ljube Lazovića, nakon pedeset dvije godine vratila se u Hrvatsku, u rodni kraj svoje majke Dragice rođene Mučnjak, točnije u grad Veliku

Ispričat ću vam priču o jednoj za mene iznimnoj osobi iz Dobrote koju sam upoznala prije osam godina i koja se nakon pedeset dvije godine vratila u Hrvatsku u kraj svoga djetinjstva.

Katica Lazović i Marija Jovović na proslavi sv. Tripuna u Zagrebu

Goricu nedaleko od Zagreba, u kojemu je provela svoje rano djetinjstvo.

Životna priča njezinih roditelja počela je davne 1941. godine kada se Katičina majka, koja je rano ostala bez svoje majke, zatekla u Zemunu otišavši tamo „trbuhom za kruhom“. Upoznala je ubrzo zgodnog mladog Bokelja, Božu Cenerića iz Dobrote.

Zaljubili su se, vjenčali i Božo je Dragicu odveo u Dobrotu. Dragica, navikla na zelenilo i pitome brežuljke svoga kraja, došla je u stranu sredinu, kamenom ovjenčanu Boku i nije joj bilo lako...

Mladome bračnom paru prvo se rodio sin Tomo, a zatim i kćerka Katica. Bilo je to vrijeme završetka rata kada su mnogi još stradavali od zaoštalih ratnih sukoba pa je, na žalost, i ljubavna priča Bokelja i Velikogoričanke prekinuta smrtnim stradavanjem Bože Cenerića.

Mali Tomo u to je vrijeme imao dvije godine, a Katica četiri mjeseca i mlada majka Dragica našla se s dvoje male djece u posve nemilodj situaciji. U pomoć su joj pritekale njezina polusestra s pomajkom iz Velike Gorice, koja joj i nije bila sklona kao maćeha, ali možda da bi se iskupila, uzela je k sebi malu Katicu, tada staru osam mjeseci i o njoj se dalje brinula.

U Velikoj Gorici Katica je provela gotovo sedam godina, sve do škole, i baku, maminu maćehu, nazivala je majkom, a djeda ocem. U zelenilu brežuljkastog Turopolja i u okruženju majčine rodbine i društvu punom prijateljica, bilo joj je lijepo. Ma koliko se vraćala rođenoj majci, zbog razdvojenosti ona je za nju bila pomalo strana pa je polazak u školu za nju bio dosta ranjiv i šokantan.

Čim bi završila školska godina, Katica bi dolazila u Veliku Goricu i tu ostajala do početka sljedeće školske godine. To je bilo vrlo sretno i radosno razdoblje njezina života o kojem govori s puno emocija i tako je trajalo sve do polovice srednje škole. Prijateljstva koja su do tada sklopljena traju još i danas, a ponekad joj se čini da je jedan dio nje uvijek bio prisutan u rodnom kraju njezine majke.

Veza s rodbinom i prijateljicama trajala je svih sljedećih godina, pa i onda kada je stvorila svoju obitelj i rađala svoju djecu Nikolu i Sanju.

U srcu je zauvijek ostala jedna nježna slika djetinjstva i mladosti, kao razglednica koja je sačuvala svu radost i sve životopisne boje toga razdoblja života.

Katica je sa svojim Ljubom podigla njihovu djecu, dobili su i četvero unučadi, a onda je opaka bolest jednog dana prekinula život njezina supruga i to baš kada su mislili da

je pred njima još puno lijepih zajedničkih godina.

Nakon toga brinula se o svojoj majci, a kada je i ona preminula imala je, kao umirovljenica, više vremena da intenzivira kontakte s dragom rodbinom i prijateljima iz rodno noga kraja svoje majke.

Tako posljednjih deset godina ona veći dio vremena provodi u Velikoj Gorici u kojoj je prije osam godina kupila i stan, a ljeto je rezervirano za boravak u Dobroti.

Katicu sam upoznala prije osam godina jer i ja sa svojom obitelji živim u Velikoj Gorici. Budući da sam crnogorska nevjesta, suprug mi je iz Bara, prijateljice su mi rekly kako moram upoznati jednu divnu gospođu iz Dobrote koja je već neko vrijeme u našem gradu.

Budući da sam puno puta bila s hodočasnici u Boki, pomislila sam kako je moram što prije upoznati.

Neposrednost, otvorenost i prijateljski pristup je nešto s čim gđa Katica Lazović plijeni na prvi pogled i osvaja svakoga tko je upozna, pa je tako bilo i sa mnom. Ona je za nas koji se s njom družimo Ketii, tako je od milja svi zovemo i rijetki zapamte njezino prezime jer nadimak puno više govori o njoj kao osobi.

Ova gospođa je pravi promotor Boke kotorske. Poznanstvo i prijateljstvo s njom mnoge je iz okolice Zagreba dovelo u Boku, odnosno u Crnu Goru, mnoge je ugostila u svom domu u Dobroti, a nekoliko puta kada se ljeti tamo nalezila, ugostila je i cijeli autobus hodočasnika. U prelijepoj kući uz more bilo je to poput svadbe, kćerka, brat, šogorica i prijateljice, svi su se trudili da nam ugone, gostoljubivost za pamćenje.

Gospođa Katica povezana je u Zagrebu i s Udrugom 'Bokeljska mornarica', s kojom sam i ja povezana kao prijate-

Druženje u Dobroti

ljica Bokelja, tako da smo gotovo na svim događajima koje Bokelji organiziraju u Zagrebu.

U Velikoj Gorici nas petnaestak obvezno se družimo nedjeljom poslije jutarnje svete mise i ako je zbog nekog razloga ona odsutna, svi se

raspituju zašto je nema, ona jednostavno odmah svima nedostaje. Ta druženja su posebice lijepa kada idemo na zajednička hodočašća i putovanja, kao na primjer u Rim, Lurd, Međugorje, Trsat, Sinj, Pulu, Mariju Bistricu itd...

Uz mnogobrojnu rodbinu koja se za Katičinu prisutnost gotovo otima, ponekad kaže da bi jedino „kloniranjem“ mogla svima udovoljiti.

Prijateljstvo s ovom iznimnom Bokeljkom velikogoričkih korijena meni posebno znači. Često sam u Boki u kojoj sam tijekom mnogih godina stekla i puno dragih prijatelja jer me Boka očarala svojim prirodnim ljepotama, kulturnom baštinom i duhovnošću te predivnim ljudima, a Keti je za mene produžena ruka Boke u Velikoj Gorici.

Njezin povratak u rodni kraj njezine majke nakon pedeset dvije godine vratio ju je u sretno dane djetinjstva, a prijateljstvo s njom obogatilo je sve nas koji se s njom družimo.

Ako u ljetnim mjesecima vidite autobus zagrebačkih registracija koji se u Dobroti zastavio u blizini Katičine kuće, onda znajte da su to opet njezini prijatelji iz Velike Gorice.

Hodočasnici iz Velike Gorice gosti Katice Lazović u Dobroti

*PASIONIRANI ISTRAŽIVAČ HISTORIJE TIVTA DRAGAN RAJČEVIĆ
POZIVA NA ZAŠTITU
JEDNE OD NAJSTARIJIH CRKAVA U CRNOJ GORI*

Crkva svetog Srđa – ishodište današnjeg Tivta

Aktualni izgled crkve sv. Srđa

Iako po profesiji nije historičar, Dragan Rajčević, potomak jedne od najstarijih tivatskih starosjedilačkih porodica, već više od 40 godina pasionirano se bavi istraživanjem bogatih slojeva prošlosti i kulture tivatskog kraja.

Piše:
Siniša Luković

Pasionirani istraživač historije Tivta Dragan Rajčević pozvao je državu da što prije formalno proglasi kulturnim dobrom jednu od najstarijih crkava u Boki – crkvu svetog Srđa u selu Đurđevo Brdo pokraj Tivta.

Crkva koja je sagrađena još u prvoj polovini 9. stoljeća u vrlo lošem je stanju i treba joj hitna sanacija, ali i konkretna

Dragan Rajčević

administrativno-pravna akcija države kako bi se ovaj vrijedni kulturno-historijski objekt adekvatno zaštitio i obnovio.

Iako po profesiji nije historičar, Dragan Rajčević, potomak jedne od najstarijih tivatskih starosjedićkih porodica, već više od 40 godina pasionirano se bavi istraživanjem bogatih slojeva prošlosti i kulture tivatskog kraja. Vrijedno skupljajući mnogobrojne dokumente i svjedočanstva o prošlosti Tivta, „kopajući“ po državnim i crkvenim arhivima te obilazeći skoro svaku stopu tivatske općine čiji svaki djelić poznaje „kao svoj džep“, Rajčević je stekao ugled prave „hodajuće enciklopedije“ tivatske i bokeške prošlosti. Iako je jako dobro upoznat s antičkim vremenima starih Ilira, Grka i Rimljana u Boki, on je posebno koncentriran na razdoblje od 7. stoljeća kada se

ovdje doseljavaju Slaveni i na sam Tivat koji je uz značajne srednjovjekovne centre, poput Kotora, Hercegovog i Budve, uvijek nekako bio u svojevrsnome „zapečku“ glavnine historiografskih istraživanja. Ovaj skroman i vrijedan čovjek, na pohvale koje mu daju sugrađani svjesni značaja i vrijednosti Draganovih aktivnosti, samo odmahuje rukom jer mu je, kako kaže, glavni motiv za rad golema ljubav prema zavičaju, a ne potreba za bilo kakvim javnim priznanjima i glorifikacijom. Nije stoga htio ni da ovaj tekst bude o njemu i golemoj energiji i vremenom koje ulaže u istraživanja i osvjetljavanje tivatske povijesti, već o crkvi svetog Srđa u Đurđevom Brdu. Kaže da je ta crkva svojevrsni spomenik duhovima nekadašnjih Crnoplacana – stanovnika stare naseobine na padinama brda Vrmac, a iz koje je s vremenom nastao Tivat kao urbana cjelina i moderan grad. Centar za kulturu Tivat lani je priredio impresivnu izložbu fotografija i dokumenata pod nazivom „Crni Plat“, čiji je autor Dragan Rajčević, a koja je izazvala veliko zanimanje Tivćana jer je i sada potpuno napušten predio na nepuna dva kilometra zračne linije od centra grada prikazala u sasvim novom i za većinu do sada potpuno nepoznatom svjetlu. Izložbu na 30 velikih panoa nedavno je Rajčević poklonio Osnovnoj školi „Drago Milović“.

„Za Tivat se kaže da je mlado mjesto, ali ja dodajem – mlado mjesto s bogatom historijom. Pod našim nogama leži neotkrivena

masa arheološkog blaga koje govori o vjekovima ljudskog bitisanja na ovim prostorima. Ja sam samo ‘zagrebao po površini’ toga i sretan sam ako će netko iz tog mog rada izaći s novim saznanjem, željom i voljom da i sam ‘zaroni’ u fascinantnu historiju Tivta“, kaže Rajčević dodajući da je u fokusu njegova zanimanja „obespravljeni crnoplacanski kmet koji je samo zahvaljujući svom jeziku, govoru narodnom, predanju i kazivanju, opstao i stvorio grad kakav danas poznajemo“.

„Priča o Tivtu je priča o ovdašnjim ljudima – crnoplacanskim težacima, kmetovima na ovdašnjim posjedima kotorske i prčanjske vlastele, ljudima koji su predanjem opstali. Predanje je usmeno kazivanje, iz njega je nastao

Crkva sv. Srđa prije Drugog svjetskog rata

običaj, a iz običaja je nastala kultura življenja iz koje su nastali duhovnost i sve ostalo. Ti ljudi su uspjeli u nečemu što mnoge generacije nisu i mi im danas moramo odati priznanje“, ističe Rajčević dodajući da je samo Đurđevo Brdo kao dio nekadašnjeg Crnog plata i crkva svetog Srđa oko koje se „okupilo“ desetak starih kamenih i danas napuštenih kuća, najbolji spomenik i svjedočanstvo života i kulture predaka današnjih Tivćana.

„Zbog toga je i moja najveća želja da država konačno i zvanično tu crkvu proglasi spo-

menikom kulture i stavi je pod adekvatan režim zaštite“, ističe Rajčević dok pokazuje hrpu starih dokumenata, zapisa i fotografija o ovoj bogomolji koja nikada nije obnovljena od teških oštećenja koja je pretrpjela još u potresu 1979. godine.

„Crkva svetog Srđa na Đurđevom Brdu najstarija je parohijalna crkva u tivatskoj općini. Ona je bila jezgro oko koga su se okupljali nepismeni kmetovi - možemo slobodno reći robovi, seljani Crnog Plata koji su radili na posjedima što su ih ovdje uz svoje palate-ljet-

njikovce imale plemićke porodice Verona, Buchia, Bizanti, Pima, Pasquali, Drago, Vrakjen i druge. Okupljeni uz ovu crkvu, seljani su predanjem prenosili novim generacijama istinu o svom porijeklu, običajima, životu i smrti. Podatak da je nezaštićena oblast Crnog Plata u više navrata uništavana, paljena i pljačkana, da nikada nije bila pod turskom vlašću s kojom je graničila u obližnjem Grblju, dovoljno govori o ljudima koji su, bukvalno gladni, odoljeli svim nevoljama koje su ih pratile. U katastrofalnim zemljotresima, epidemijama kuge i kolere i teškom životu uopšte, ti ljudi umjeli su da sačuvaju sopstvenu biološku supstancu i jezik kao najveću tekovinu svog trajanja“, objašnjava Rajčević, iscrpno govoreći o teškom životu nekadašnjih crnoplacanskih kmetova koji su stoljećima radili kao težaci na imanjima kotorske vlastele i uzgajali vinovu lozu te masline. Tek je generacija koja je stasala sredinom 19. stoljeća dobila neočekivanu priliku da promijeni svoj socijalno-ekonomski položaj pa je stotinjak tadašnjih stanovnika ovoga kraja, 1859. kada je počela izgradnja toga monumentalnoga infrastrukturnog objekta, otišla u Egipat trbuhom za kruhom i pridružila se armiji ljudi koji su gradili Sueski kanal. Rajčević je do sada pouzdano našao imena 92-jice starih Tivćana koji su skoro deset godina, zajedno s ostalim radnicima na potezu Port Said-Suez, maškinitima (krampovima) kopali tvrdu egipatsku zemlju da bi se spojile vode Sredozemnog i Crvenog mora i svijet dobio novi plovni put koji je drastično promijenio globalnu ekonomsku i geo-političku sliku. Teško zarađeni novac sa Sueza precima današnjih Tivćana zatim su, većinom u Istanbulu, pretvorili u zlato kojim su posli-

je od osiromašenih potomaka nekadašnjih kotorskih plemića otkupljivali zemlju na kojoj su prije nadničili u Tivtu. Bio je to prvi ekonomsko-socijalni preokret u historiji modernog Tivta, a koji se nastavio krajem 19. stoljeća kada je Austro-Ugarska ovdje sagradila veliko vojno brodogradilište Arsenal i potomke nekadašnjih crnoplaničanskih kmetova 'pretvorila' u

vjepte i cijenjene zanatlije koji su onda desetljećima ubrzano gradili industriju i tehničku infrastrukturu novoga grada - Tivta.

„Đurđevo Brdo jedna je od desetak starih ambijentalnih cjelina na području tivatske opštine za koje je lokalna uprava sredinom osamdesetih napravila sjajan projekat njihove obnove, zaštite i valoriza-

cije. Na žalost, to je sve ostalo samo na papiru, a u praksi nije učinjeno ništa. Stoga se nadam da će, nakon što država formalno stavi pod zaštitu i upiše crkvu svetog Srđa u Registar spomenika kulture, napokon krenuti obnova ovog, za današnji Tivat, neizmjerljivo vrijednog dijela naše kulturno-istorijske baštine“, rezimiraju Rajčević.

Inicijativa pokrenuta 2013., još se čeka formalno rješenje UZK

Formalnu inicijativu za uspostavljanje režima zaštite i zapis crkve svetog Srđa u Registar spomenika kulture Općina Tivat predala je Upravi za zaštitu kulturnih dobara Crne Gore još 2013. Tadašnja v.d. direktorica UZK Ružica Ivanović formalno je prihvatila inicijativu i pokrenula postupak u skladu sa Zakonom o zaštiti kulturnih dobara. Ivanović je tada službeno konstatirala da je „uvidom u pravnu i prateću dokumentaciju o kulturnim dobrima i kulturnoj baštini Crne Gore UZK utvrdeno da za sakralni objekt – crkvu sv. Srđa na Đurđevom Brdu u Tivtu, do sada nije rađena valorizacija kulturno-historijskih vrijednosti i da predmetno dobro nema osnovnu dokumentaciju o potencijalnim kulturno-historijskim i arhitektonskim vrijednostima“.

Iz Općine Tivat kažu da unatoč tome što UZN koju je u međuvremenu preuzela mr. Anasta-

zija Miranović još nije formalno napisala rješenje o proglašenju crve svetog Srđa zaštićenim kulturnim dobrom, ovaj objekt već u praksi uživa taj status.

„Novi (u međuvremenu doneseni) Zakon o zaštiti kulturnih dobara sve sakralne objekte smatra kulturnim dobrima pa je stoga dobivanje formalnog rješenja o stavljanju crkve svetog Srđa pod zaštitu i upis u Registar zaštićenih spomenika kulture samo tehničko-administrativni posao koji, na žalost, dugo traje jer ga mora pratiti iscrpno rješenje sa svom dokumentacijom i stručnim elaboratom koji podrazumijeva takvo rješenje“, rekao je sugovornik iz lokalne uprave dodajući da se Općina Tivat odnosi prema crkvi sv. Srđa kao kulturnom spomeniku pa je već u pregovorima s lokalnom turističkom organizacijom da se dio novca koje TO prihoduje iz borvišne takse, a zakonski je namijenjen za obnovu kulturnih spomenika, usmjeri upravo na obnovu te vrijedne stare građevine.

Trag u vremenu- Vida Matjan i Tripo Tomas

Piše:
Marina Dulović, prof.

Početak XX. stoljeća, u vrijeme kada u Kotoru nije postojalo organizirano muzičko školstvo, a muzička kultura još uvijek nije imala svoje značajno mjesto koje joj pripada, muzikom su se bavili pojedini pedagozi na amaterski način u sklopu društava, pjevačkih skupina i crkvenih zborova. Iako to nije bio visok domet umjetničkog stvaranja, sve te skupine ostavile su značajan trag o vrlo aktivnome muzičkom životu širokih narodnih slojeva. Kotor je i tada bio relativno razvijena kulturna sredina i kao takva plodno tlo za razvoj muzičke kulture, ali i kanaliziranje i objedinjavanje bilo je neophodno. Muzika je bila uobičajen pratilac na svim svetkovinama, događajima i praznicima crkvenog ili svjetovnog karaktera. U skladu s vremenom i prilikama koje su u to vrijeme bile daleko od današnjih normi, ipak je postojao stalan interes i zanimanje za razvoj svih vidova kulturnog napretka. Jedan od glavnih zadataka bio je animirati kotorsku mladež i uraditi koliko se može na njezinom opismenjanju u sferi mu-

Prva polovina XX. stoljeća – prelazak s amaterskog bavljenja muzikom na profesionalnu razinu u organiziranome muzičkom školstvu.

zike i muzičke kulture. To je bio vrlo težak zadatak jer kod domaćih snaga nije bilo educiranog kadra, a muzičari stranci nisu se dugo zadržavali u ovoj sredini. Najveći utjecaj su imali gostujući kapelnici i muzičari profesionalci čiji je rad, iako kratkotrajan, dao prve obuke onima koji su se „rodili s muzikom u sebi“. Jedan od njih rodio se 1885. godine u blizini katedrale sv. Tripuna, značajna figura kotorske muzičke prošlosti, muzičar, kompozitor, dirigent, veliki entuzijast Tripo Tomas. Vrlo plodan kompozitorski opus koji broji više od stotinu registriranih djela različitih žanrova uvrstio ga je u Udruženje jugoslavenskih muzičkih autora. Bio je vedrog karaktera, posvećen muzici cijelim svojim bićem, čiji su talent i zanimanje vrlo rano došli do izražaja. Prvi dodir s puhačkim instrumentima mladom Tripu su dali

Tripo Tomas

kapelnici Tafoleti, Urlih, Vitek i Bagatela. Do 1913. usvajao je znanje, a kada je dobio svoj prvi angažman i postao kapelnik „Hrvatske bokeljske glazbe“ svoja iskustva u sviranju

različitih puhačkih instrumenata počeo je prenositi na mlade Kotorane. Nakon Prvoga svjetskog rata surađivao je s tek formiranom „Radničkom muzikom“, sa škaljarskim udruženjem „Hrvatski sastanak“ i uz rad na puhačkim instrumentima znalački je vodio zborove i tamburaške sastave. Jedno vrijeme bio je angažiran u dubrovačkoj glazbi i Orkestru Ratne mornarice u Tivtu. Od 1929. postaje dirigent je Gradske muzike u Kotoru, a 1934. formira novi orkestar „Seosku glazbu“. Nakon II. svjetskog rata okupio je radnike Arsenala u Tivtu i s njima nakon kraće obuke izveo par koncerata, a zatim otišao u mirovinu. Do kraja života ostao je privržen muzici surađujući s KUD-om „Nikola Đurković“ i, naravno, orkestrom „Gradske muzike“ u Kotoru. Muzika mu je donijela svako predanost, posvećenost, ali opijenost njezinim čarima nije mu osigurala lagodan život i egzistencijalnu sigurnost. Borio se s raznim neprilikama, siromaštvom i teškim životom, ali nikada nije klonuo duhom. Bio je omiljen građanin, društven, uvijek spreman za pjesmu i dobro raspoloženje slaveći život u svakom trenu svog postojanja. Skladao je u duhu talijanske operne muzike, a također u skladu s aktualnim društvenim kretanjima socijalističkoga poslijeratnog sistema, od čega su najpoznatiji brojni marševi i koračnice. Kada su u pitanju zabavne melodije šlagerskog tipa, šjor Tripo se možda po tim pjesmama danas najviše i prepoznaje. Prije svega sa svojim popularnim pjesmama „Šjora Mare“, „Bakalar“ i „Vozi, vozi“. Osim aktivnog rada na raznim poljima muzičkog stvaranja i djelovanja, vrlo značajnu ulogu Tomas je odigrao i u pedagoškoj komponenti prenošenja svog znanja i zanesenosti muzi-

kom na mlade ljude. Posebno se „uhvatio“ na bačenu udicu svoga prvog učitelja mladi Ivo Brkanović koji je prvi akademski muzičar i kompozitor s ovih prostora. Početni muzički koraci za njega su bili životna odrednica i put koji će slijediti cijeli svoj život.

O trajanju djela Tripa Tomasa najbolje svjedoči događaj iz jedne srpanjske večeri prije par godina kada se ispred katedrale sv. Tripuna proslavljao značajan jubilej „170 godina Gradske muzike“. S mnogobrojnom publikom i danas vrlo popularnu pjesmu „Šjora Mare“ otpjevao je kompozitorov praunuk, također profesor muzike Ivan Tomas. To je bio vrlo emotivan trenutak za sve prisutne, a posebno za članove cijenjene obitelji Tomas jer su Kotorani ovim činom potvrdili

da ne zaboravljaju svoje ljude i veličine kakav je bio maestro Tripo Tomas.

Nakon Fiorellijeve prve privatne muzičke škole, sljedeći pothvat na osnivanju slične obrazovne ustanove, odmah nakon II. svjetskog rata, napravila je Slovenka Vida Matjan. Došla je u Kotor 1941. godine nakon bombardiranja Beograda s namjerom da se ubrzo tamo i vrati. Ali Kotor ju je toliko opio, a ljudi prihvatili srdačno i ljubazno, da je ona ostala tu do kraja svog života. Integrirala se u sredinu koja je bila pogodna za razvoj muzičke kulture s obzirom na tradicijske vrijednosti, ali u teškim prilikama siromašnoga grada koji se oporavljao od tek završenog rata.

Svoje prve muzičke korake Vida je napravila u rodnoj

Vida Matjan

Ljubljani paralelno s gimnazijom, učeći klavir u Glazbenoj matici kod profesora Vaclava Talicha. Kako je bila uspješna i talentirana, uskoro je dobila stipendiju za nastavak učenja na Bečkom konzervatoriju. Omeo ju je početak Prvog svjetskog rata i iznenadna smrt majke. Dok je još živjela u Ljubljani, poseban utjecaj na nju je izvršila književnica Marija Kmetova koja je priređivala dječje predstave, s čim se Vida već u mladosti upoznala i zaveljela i taj vid um-

jetničkog stvaranja. Također je vrlo rano pokazala sklonost za likovnu umjetnost, scenografiju i dekorativne umjetnosti. U Ljubljani je imala lokal u kojem je svake subote priređivala izložbu svojih novih kostima. Nakon tri godine studija dekorativne umjetnosti radila je kostimografiju za mnogobrojne predstave i opere kazališta u Beogradu i Ljubljani. Ljubav prema režiji i kostimografiji kasnije je primjenjivala u svojim muzičkim bajkama i mnogim priredbama koje su

se organizirale i u Kotoru. Nakon udaje za Alojza Matjana, studenta tehnike koji se bavio orguljanjem, sviranjem na klaviru, ali i slikanjem, u svom domu su nastavili druženja s istaknutim kulturnim radnicima, muzičarima, slikarima i književnicima. Tijekom života isticala je svoja poznanstva i druženja uz intelektualne razgovore i nezaobilazne muzičke trenutke s Ivanom Cankarom, Lojzom Dolinarom, Lucijanom Marijem Škerjancom i dr. U takvoj atmosferi nastavila je svoj život i u drugim sredinama, a u svojim poznim godinama tijekom mirovine govorila je kako uživa kada u večernjim satima u svojoj kući prati na klaviru zeta Marka Đučića koji pjeva operne arije. Klavir je nastavila učiti u Beogradu kod poznatog pedagoga Emila Hajeka i 1935. godine završila viši stupanj Muzičke škole „Stanković“, koja je bila u rangu akademije koja je nešto kasnije i osnovana (1937.).

Dakle, 1945. godine osnovala je privatnu Muzičku školu „Vida Matjan“ koja se nakon dvije godine rada sjedinila s državnom novoosnovanom Nižom muzičkom školom na čijem čelu je bio Ivan Lazarov, muzičar iz Herceg Novog. Nje je nakon dvije godine naslijedila Vida i ostala na mjestu direktorice škole puna dva desetljeća, do svog umirovljenja 1969. godine. Zahvaljujući njezinoj posvećenosti, znalačkom radu, angažiranosti, stvaralačkom nadahnuću i velikoj radnoj energiji, uspjesi škole su ubrzo bili vidljivi. O tom razdoblju poslijeratnog stvaranja govorila je: „Vladao je ogroman entuzijazam, velika želja za muzikom kod mladih ljudi koji su bili nevjerojatno talentovani. Radilo se naporno iako smo bili siromašni, ali na to nismo obraćali pažnju jer bili smo sretni što je rat prošao.“ Svojim intenzivnim radom po-

krenula je ne samo muzičku školu, već i kompletan muzički život, bavila se humanitarnim radom, priređivala koncerte i priredbe. Kulturni život postao je bogat, formirali su se ansambli, zborovi („Nikola Đurković“, AFŽ i omladinski), pionirske folklorne, dramske i ritmičke grupe... Radni dan Vidi je trajao do kasnih večernjih sati kada je do 2-3 sata noću u svom domu i komponirala. Govorila je: „Dan mi je uvijek kratak.“ Ostala je svježija i nakon odlaska u mirovinu, a jednom prilikom, kada je već imala 94 godine, požalila se da želi još raditi jer osjeća da može, ali joj ukućani zabranjuju riječima: „Bako, odmaraj se, dosta si radila.“ Kotoru i Muzičkoj školi posvetila je svu svoju radnu energiju i dio svog bića, na čemu joj trebamo biti vrlo zahvalni. Bila je omiljena i poštovana građanka Kotora koji joj se na neki način i odužio 2007. godine kada je iz Muzičke škole krenula inicijativa da se školi da ime Muzička škola „Vida Matjan“. Njezina obitelj bila je vrlo zadovoljna i zahvalna što će se ime njihove mame i bake izgovarati i u budućnosti u svakoj prilici kotorske muzičke pedagogije. Uz to što je predavala klavir, zbor i solfeggio s teorijom, ona je sa svojim rafiniranim muzičkim ukusom pronalazila načine da se organiziraju veći muzički projekti u kojima su zajedno sudjelovali učenici i profesori. Posebno mjesto u tom pravcu njezinog razvoja zauzimaju muzičko-scenske adaptacije popularne „Muzičke bajke“. Poticala je svoje kolege da uz pedagogiju budu aktivni i na muzičkom polju, da zajedno s učenicima pjevaju, glume, igraju i plešu. Najveći uspjeh doživjela je njezina bajka „Besana šumska noć“, koja je prvi put izvedena 1964. godine. Nakon više od pet desetljeća, ovog 11. ožujka u Muzičkoj

Ivan Tomas na proslavi 170. godina Gradske muzike Kotor

školi „Vida Matjan“, na jubilej 70 godina postojanja, uspješno je ponovno izvedeno nekoliko fragmenata ove poznate bajke, za koju su autori Vida i Miloš Milošević dobili najveće crnogorsko priznanje - Trinaestojulsku nagradu. Značajnu popularnost u ovoj sredini imale su i druge njezine adaptacije kao što su „Ježeva kućica“, „Zamčić čardačić“, „Slamni vočić“, „Klinika lutaka“, „Vučko“... Uz pedagoški rad i ravnanje Nižom školom, Vida je bila angažirana i na Srednjoj muzičkoj školi „Njegoš“, koja je zbog renoviranja Biljarde od 1951. do 1957. djelovala u Kotoru. Zbog nedostatka klavirskog kadra ona je pune dvije godine vikendom radila i u Titogradu kada je Srednja škola ponovno preseljena. Tijekom svog rada stalno je poduzimala napore na proširenju Niže škole u Srednju, ali ipak nije uspjela iako je bila vrlo uspješna na svim poljima svoje djelatnosti. Kada je konačno Srednja muzička škola u Kotoru dobila ‘zelno svjetlo’

1986. godine, ona nije krila svoje zadovoljstvo i nastavila se zanimati za razvoj škole koju je osnovala i utemeljila. Obrazovala je veliki broj muzičara, mnogi su postali slavni u profesionalnom svijetu muzike, a neki su na amaterski način ostali privrženi bajci u koju ih je uvela Vida Matjan. O tome najbolje svjedoči pismo njezinog učenika Rista Runda iz Risna koji je u Americi završio dva fakulteta, a njezinu dobrotu i posvećenost siromašnom dječaku kojeg je stariji brat biciklom vozio u Kotor na satove klavira, nikada nije zaboravio: „Mojoj učiteljici koja me je učila mudrosti, da postoji jedan ljepši i trajniji svijet – onaj unutrašnji.“

Zahvaljujući tome unutrašnjem svijetu, sjećanje i zahvalnost Vidi Matjan tinja i u nama kao vječna vatra koja obasjava trag koji je ostavila u našoj sredini i podarila svoje znanje i mogućnost mnogobrojnim generacijama da uplove u čarobni svijet muzike.

14. 4. 2017.
Hrvatski glasnik broj 143

Sretan Uskrs!

Izišao je iz tiska Hrvatski glasnik broj 143 kojim je upućena uskrсна čestitka čitateljima i objavljena Poslanica kotorskog biskupa mons. Ilije Janjića. U ovom broju obrađene su aktualne teme iz aktivnosti Društva, nastavak svih serijala, o značajnom jubileju Teatra 303, a posebnu pažnju privlači prilog iz časopisa Matice o završetku rekonstrukcije Zračne luke „Pleso“, koja je dobila novo ime „Franjo Tuđman“.

21./22. 4. 2017.
Znanstveni skup

Hrvatsko građansko društvo Crne Gore - Kotor u zajednici s Hrvatskom akademijom znanosti i umjetnosti i Zavodom za povijesne znanosti u Dubrovniku organizi-

rano je znanstveni skup u Kotoru na temu „Isprepleteni identiteti: Kotor, Dubrovnik i njihovo zaleđe u višestoljetnoj perspektivi“. Na ovome skupu svoje radove izložio je 31 znanstvenik, i to iz: Dubrovnika, Kotora, Bara, Beograda, Zagreba, Ljubljane i Sarajeva.

Skup se održao u dvorani hotela Cattaro.

26. 4. 2017.
Sastanak uređivačkog odbora

Održan je mjesečni sastanak uređivačkog odbora na kojemu je izvršena analiza Hrvatskoga glasnika broj 143 koji je izišao iz tiska prije uskršnjih blagdana. Članovi uređivačkog odbora predložili su moguće teme za Hrvatski glasnik broj 144, kao i idejno rješenje naslovnice, koja bi trebala biti u znaku dugogodišnje suradnje Kotora i Dubrovnika.

28. 4. 2017.
Natječaj Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava

Naše Društvo kandidiralo je dva projekta; tiskanje časopisa „Hrvatski glasnik“ i „Adaptacija novog poslovnog prostora za rad Društva“. Također su dva člana Društva kandidirali po jedan projekt, i to: „Učešće hrvatske manjine iz Crne Gore na IV. hrvatskim svjetskim igrama (HSI)“ i tiskanje specijalnog izdanja „Bibliografija članka u časopisu od 2003. do 2012. godine“. Komisija je tri projekta podržala, a nastup na HSI-ju nije.

Crnogorski pomorci i službeno se vratili na „bijelu listu“ EMSA-e

U Službenom listu Europske unije danas je objavljeno da je certifikate o ovlaštenjima pomoraca, koje izdaje crnogorska pomorska administracija, Unija priznala.

Time su pomorci koji imaju crnogorske brevete ponovno vraćeni na tzv. „Bijelu listu“, odnosno Europska agencija pomorske sigurnosti EMSA je akreditirala crnogorski sustav stručnog osposobljavanja i izdavanja certifikata o ovlaštenju pomoraca.

Na ovaj način ponovno su se stekli uvjeti da crnogorski pomorci budu radno angažirani na trgovačkim brodovima koji viju zastavu neke od država članica EU-a, što je od iznimne važnosti jer dobar dio brodar za koje oni rade dio svoje flote drži pod zastavama država EU-a.

Proces priznavanja crnogorskih ovlaštenja od EMSA-e traje još od 2011., a državna administracija nekoliko je puta nakon kontrola EMSA-e, koje su otkrivale mnogobrojne nepravilnosti i propuste, donosila korektivne planove kako bi se otklonili ot-

kriveni nedostaci u sustavu pomorskoga školstva i stjecanja profesionalnih zvanja u trgovačkoj morarici.

„Na osnovu svih prikupljenih informacija moguće je zaključiti da je crnogorska pomorska administracija preduzela mjere za usklađivanje crnogorskog sistema osposobljavanja pomoraca i izdavanja ovlaštenja pomorcima sa zahtjevima međunarodne STCW konvencije, uključujući odredbe o odgovarajućim dokumentima sa dokazima. Konkretno, Crna Gora je donijela nove propise kojima se rješavaju nedostaci u nacionalnim odredbama i osavremenila je postupke obezbjeđivanja kvaliteta u organima državne uprave i obrazovnim ustanovama u sektoru pomorstva, kao i kurikulume i programe osposobljavanja u tim ustanovama. Konačni rezultat procjene je da Crna Gora ispunjava zahtjeve Konvencije STCW te da je ta zemlja preduzela odgovarajuće mjere za sprječavanje prevara u vezi sa ovlaštenjima“, stoji u implementacijskoj odluci Komisije EU-a od 23. ožujka ove godine, a koja je u međuvremenu distribuirana svim državama članicama i 27. travnja objavljena u Službenom listu EU-a.

Boka news

Albertu Petroviću nagrada za radijskog novinara godine

Albert Petrović dobitnik je nagrade Hrvatskoga novinarskog društva (HND) „Marija Jurić Zagorka” za radijsko novinarstvo za 2016. godinu, a nagrađen je za emisiju „Tko je ovdje lud”. Riječ je o emisiji koja je emitirana na HRT – Radiju Rijeka 10. listopada i 5. prosinca 2016. godine. Emisija koju pripremaju i vode osobe s mentalnim teškoćama ostvaruje se u suradnji s Domom za odrasle osobe „Turnić” u Ri-

jeci. U obrazloženju ove vrijedne strukovne nagrade istaknuto je, uz ostalo, kako se spomenuta emisija izdvaja specifičnom autentičnošću i jedinstvenim razumijevanjem radija kao alata za društvenu afir-

Albert Petrović

maciju i javnu senzibilizaciju. Iako nastaje u sklopu javnoga radija, njezin koncept prepoznaje važnost radija u zajednici, odnosno onih koji nastaju iz zajednice i koji rade za zajednicu.

Albert Petrović rođen je 22. 4. 1966. u Kotoru, živio je do osme godine u Škaljarima, a od tada živi i radi u Rijeci. Albert je zaposlen na HRT Radio Rijeka kao glazbeni urednik od 1992. do danas. Dugogodišnji je voditelj glazbene redakcije, objavio je niz uspješnih novinarskih radova poput intervjua s don Brankom Sbutegom i oskarovcem Jiri Menzelmom. Više od 20 godina prati Festival Sanremo. Otac je dvoje djece. Albert Petrović od 2015. godine obnaša i dužnost predsjednika Hrvatske bratovštine Bokeljske mornarice 809 Rijeka.

Radio Dux

Prijateljski odnosi Crne Gore i Hrvatske primjer regiji

„Prijateljski odnosi između Crne Gore i Hrvatske mogu poslužiti kao primjer u regiji i širem okruženju, posebno imajući u vidu i kontekst nemilih

dogadaja iz nedavne prošlosti“, priopćeno je na sastanku predsjednika DPS-a Mila Đukanovića i veleposlanika Republike Hrvatske u Crnoj Gori Veselka Grubišića.

Na sastanku je zajednički zaključeno da su odnosi dviju država izraz posvećenosti regionalnoj stabilnosti, što predstavlja siguran okvir i za njihov ekonomski i demokratski napredak.

Đukanović je izrazio punu zahvalnost Hrvatskoj na kontinuiranoj potpori i transferu iskustva i znanja u procesu pristupanja NATO-u i u pregovorima s Europskom unijom.

Grubišić je čestitao Đukanoviću na postignutim uspjesima i istaknuo da euroatlantska integracija Crne Gore predstavlja dodanu vrijednost na njezinu putu prema Europskoj uniji.

Naglasio je da je interes Hrvatske ne samo da pomaže Crnoj Gori u ostvarenju ovih strateških ciljeva, već i da podrži i druge zemlje u okruženju te da s njima gradi normalne odnose, u zajedničkom interesu.

cdm.me

Međunarodni turistički budvanski karneval – „Naoružaj se ljubavlju“

Međunarodni turistički budvanski karneval, pod sloganom „Naoružaj se ljubavlju“, održan je od 28. do 30. travnja. Počeo je u petak, 28. travnja, nakon što su maske, predvođene Dragoljubom Đuričićem i njegovim bubnjarima „Abrumom“, pozvale građane Budve i turiste na feštu. Zabava je zatim nastavljena u kafićima i restoranima unutar zidina Staroga grada do kasno u noć.

Maske iz svih krajeva svijeta došle su u Budvu kako bi bile dio „Velike karnevalske povorke“ koja je ulicama grada prodefilirala u subotu 29. travnja i završila velikim va-

trometom i koncertima na više bina unutar Staroga grada. Uz ostale, posjetitelji su uživali uz Ramba Amadeusa i Dragoljuba Đuričića.

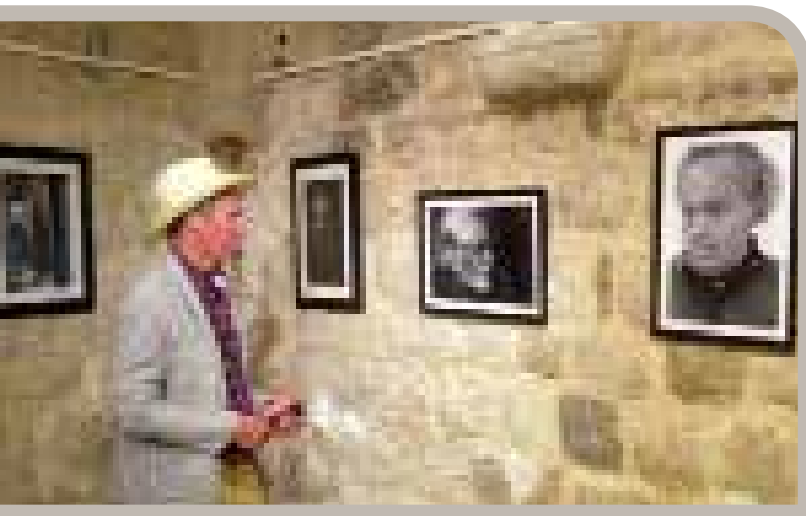
Treći dan Karnevala posvećen je najmlađima pa je tako održana „Mala karnevalska povorka“ uz niz edukativno-zabavnih igara i programa na bini. Uz bogati kulturno-zabavni program, neizostavni dio Karnevala je „Slatki kutak“, gdje su bili služeni tradicionalni slatkiši budvanskoga kraja.

Ove godine prvi put, u susret prvomajskim praznicima, muzički program nastavljen je i u večernjim satima koncertima budvanskog benda „Mazom u fugazzu“ i kotorskog dvojca „Who See“!

Karneval u Budvi označava i neslužbeni početak ljetne turističke sezone, što mu daje posebnu draž i veselu atmosferu svih dana trajanja!

Boka news

Vidjeli smo odličnu izložbu fotografija Jasona Golda...

U kotorskoj Galeriji solidarnosti 12. travnja otvorena je izložba fotografija Jasona Golda.

„Izražena znatizelja usmjerila ga je prema raznim motivima, podnebljima, civilizacijama, kulturama i ljudima. Imao je priliku da spozna tragiku i ljudsku patnju, posebno djece u ratu na prostoru bivše Jugoslavije, bijedu života indijskih gradova, egzotiku kubanske stvarnosti. Ove fotografije više su od dokumenta...“, rekla je kustosica Galerije solidarnosti Kotor, mr. Marija Mihaliček na otvorenju izložbe fotografija pod nazivom „Don't Look, See!“ (Ne gledaj, vidi!).

Izložbu je otvorio Andro Radulović, direktor OJU „Muzeji Kotor“.

„Sam naslov izložbe je dovoljno intrigantan i duboko prodire u znatizelju posmatrača, sa željom da otkrije uhvaćeni momenat, da nam otkrije neviđeno... 'Ne gledaj, vidi!' kao lajt motiv se kompozicijski proteže kroz sve fotografije, čime ova izložba dobija na jačini i kvalitetu...“, istaknuo je Radulović.

„Ako ste se zapitali zašto je naziv izložbe 'Ne gledaj, vidi!' to je zato što sam veći dio svog života posvetio gledajući. Proveo sam veliki dio svog života čujući, a ne slušajući, kao i razmišljajući prije nego što kažem nešto, te smatram ukoliko svi zajedno pokušamo raditi ove stvari u ovoj predivnoj zemlji, mogli bismo učiniti Crnu Goru specijalnim mjestom“, rekao je autor Jason Gold.

Postav čini 67 crno-bijelih fotografija i u boji, u analognoj i digitalnoj tehnici, koje su podijeljene u više područja: portreti, modna fotografija, prizori života Indije, Kube i motivi iz Crne Gore.

Jason Gold rođen je u Londonu. Profesionalnom fotografijom bavi se od 70-ih godina prošlog stoljeća. Početkom 80-ih radi ciklus društveno angažiranih fotografija, anti-aparthejd pokreta, kampanje za nuklearno razoružanje, štrajkova radničke klase i industrijskih previranja.

Njegove fotografije objavljivane su u britanskim i u međunarodnim magazinima. Krajem 80-ih Janson se počinje zanimati za portret i modnu fotografiju, a za vrijeme rata na prostoru Jugoslavije 90-ih godina kamerom bilježi ratne strahote. Fotografije je objavio u Timesu, Independentu, Guardianu i

U potrazi za egzotičnim mjestima putuje na Kubu i u Indiju, gdje pronalazi dodatnu inspiraciju za svoj rad. Od 1995. živi i radi na relaciji London – Herceg Novi. U Herceg Novom danas ima svoj studio. Jan-

son Gold je veliki prijatelj Crne Gore, zaljubljenik u njezinu prirodu, ljude i kulturnu baštinu.

Izlagao je u Londonu, Herceg Novom, Nikšiću, Somboru i Podgorici.

Boka news

Postoji spremnost za nastavak suradnje

Predsjednik Općine Kotor Vladimir Jokić sa suradnicima primio je 13. travnja u službeni posjet veleposlanika Republike Hrvatske u Crnoj Gori Nj. E. Veselka Grubišića, s kojim je razgovarao o različitim nivoima suradnje Kotora i hrvatskih gradova. Na sastanku je bio prisutan i viši stručni referent u Generalnom konzulatu Republike Hrvatske u Kotoru Zdravko Nikolić.

Naglasivši da postoji ambijentalna i urbana sličnost između hrvatskih priobalnih gradova i Kotora te podsjetivši da je Trogir grad pobratim, predsjednik Jokić istaknuo je da postoji spremnost za nastavak suradnje i partnerstava s gradovima u Hrvatskoj.

Veleposlanik Grubišić je, izražavajući volju za unapređenjem prijateljskih odnosa, rekao da Ko-

tor kao grad može koristiti iskustva pretpristupnog procesa hrvatskih gradova, kao i projekata realiziranih prije učlanjenja u Europsku uniju.

Općina Kotor

Karadaglić ambasador Don Brankovih dana muzike

„KotorArt je mjesto okupljanja, stvaranja, prijateljstva, a iz godine u godinu donosi nam nešto novo, širi vidike i izrasta u jedan ozbiljan međunarodni festival”, ocijenio je svjetski poznati gitarist Miloš Karadaglić, prihvativši ideju da ovogodišnje izdanje međunarodne umjetničke manifestacije podrži kao brend ambasador. Kao ambasador KotorArt Don Brankovih dana muzike, Karadaglić će biti angažiran i u promociji i održavanju imidža ovog segmenta festivala u crnogorskoj javnosti, ali i Kotora kao svojevrsnoga umjetničkog centra Crne Gore.

„Rijetka su mjesta gdje postoji tolika energija i emocija. Za mene je on poseban, nekako magičan. Čast mi je i zvanično postati dio njega”, ističe Karadaglić. Ovogodišnje izdanje Međunarodnoga festivala KotorArta, kao brend ambasadori, promovirat će izvrsni umjetnici i međunarodno poznata imena, među kojima je i Roman Simović, vrhunski violinist i koncert-majstor Londonskoga simfonijskog orkestra. „Za petnaest

godina KotorArt postao je velika i značajna ideja, dio kotorskog i crnogorskog kulturnog identiteta, a upisan je na različite načine i kroz različita iskustva i u biografiju svakog od nas ponaosob. A identitet uopšte, nije okamenjeno stanje, nego proces koji istorijski nastaje i mijenja se. U tome će ove godine značajnu podršku dati naši prijatelji kao ambasadori KotorArta”, ocijenio je Ratimir Martinović, umjetnički direktor Don Brankovih dana muzike.

Karadaglić i Simović promovirat će i KotorArt kao esencijalan element kulturnoga života Kotora i Crne Gore te sudjelovati u aktivnostima Festivala koje će na pravi način predstaviti imidž ove umjetničke manifestacije. Proslavljeni gitarist ima poseban program „Miloš Invites” u sklopu festivala tijekom kojeg, kao domaćin, predstavlja najtalentiranije kolege i svjetski poznate muzičare, poput njegovih prošlogodišnjih gostiju – mlade akordeonistkinje iz Letonije Ksenije Sidorove i austrijskoga klarinetista Andreasa Otenzamera. Međunarodni festival KotorArt festival je od nacionalnog značaja za kulturu Crne Gore, koji se održava svakog ljeta pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture Crne Gore, Općine Kotor i UNESCO-a. Među osnovnim vrijednostima ove

Miloš Karadaglić

složene multiumjetničke manifestacije jest i jačanje duha pripadnosti i težnja da Festival pridonese kreiranju poželjnog identiteta grada. KotorArt je najveći i najznačajniji umjetnički festival u Crnoj Gori i jedan od najznačajnijih u regiji. S više od 1.000 gostujućih umjetnika, više od 250 održanih programa, pred 40.000 posjetilaca u 2016. godini, spada u najveće umjetničke manifestacije u okruženju, stoji u priopćenju PR službe Međunarodnoga festivala KotorArta.

Radio Kotor

Vizualni vremeplov davno zaboravljenog vremena

„Pogled sa Lovćena na starim fotografijama 1890 – 1940“ naziv je izložbe fotografija koja je 20. travnja otvorena u tvrđavi Trojica.

Izloženo je 150 starih razglednica i fotografija, na kojima dominira divlja ljepota Lovćena, koje su snimljene iz Cetinja, Ivanovih korita, Kotora i Tivta.

„Proučavajući putopisnu literaturu o Lovćenu na razmeđu vjekova, u kome se kao ilustrativni materijali počinju koristiti prvi snimci planine, javila se ideja o prikupljanju fotografija sa ovih prostora. Istraživanjem je sakupljen značajan materijal koji je bio inspiracija za štampanje kataloga i organizovanja prve izložbe na Cetinju krajem 2016. Kataloška i izložbena prezentacija koncipirane su na način da se dokumentarnim prikazom skrene pažnja, dočara i oživi atmosfera Lovćena sa kraja 19. i prve polovine 20. vijeka“, rekla je autorica izložbe Radmila Adžić.

Izložbu je otvorio redatelj Vladimir Perović

„Ove slike ne donose samo prepoznavanje određenih mjesta i ljudi i sagledavanje njihovog izgleda nekad, nego bude i jednu navalu snažnih emocija. Ponuđene su nam stare razgledice i fotografije. One svjedoče, one dokumentuju, one ilustruju. Istoričari, geografi, etnolozi, antropolozi,

botaničari, naći će na ovim slikama obilje materijala za svoja dalja proučavanja.

Siguran sam da svi znamo za pojam vista. To bi trebalo da bude otpilike dobar, širok, uzdignut pogled koji puca pred nama. I onaj koji nije blizak sa romanskim jezicima zna za srodne izraze: belavista, buenavista, belveder i tako dalje. A možete zamisliti, usred Katunske nahije, sve uz žestoke i opore toponime kao zaljut, manita rupa, naišao sam i na jedan, divan, možda najljepši, koji sam tamo čuo. Kad se putem od Grahova iziđe iznad Trešnjeva, pukne divan pogled, čini vam se vidite pola Katunske nahije. To mjesto ima naziv Dobrogled. U Crnoj

Gori gdje god da okreneš pogled tu imaš dobrogled, o čemu na svoj način govori i večerašnja izložba“, rekao je uz ostalo Perović.

O izložbi je govorila i Mileva Pejaković Vujošević, direktorica Pomorskoga muzeja Crne Gore Kotor. Program je vodila i stihove kazivala pjesnikinja Du-bravka Jovanović. U ime domaćina prisutnima se obratio mještanin Gojko Kustudić, koji je posebnu zahvalnost izrazio JP „Nacionalni parkovi Crne Gore“, Pomorskome muzeju Crne Gore Kotor te Domu omladine Trojica na pomoći prilikom organizacije izložbe.

U muzičkom dijelu programa sudjelovala je solistica Dragana Bokan i učenice ŠOSMO „Vida Matjan“.

Boka news

Peraštani tradicionalno okitili mađ

Peraštani su prema tradiciji 1. svibnja okitili mađ. Okićeno stablo brijesta podigao je Vlado Vuksanović, posljednji peraški mladoženja u ovoj godini.

Nakon šetnje Perastom mještani i gosti su se po običaju počastili bijelom kafom i koromanima u restoranu Đardin.

„Običaj je da svakog 1. maja u 8 sati ujutro mještani kite stablo mladog brijesta, kao znak veselja radi početka najlijepšeg prolječnog mjeseca, a znači i nadu u bolje sutra”, podsjetila je za Radio Kotor Marija Brainović iz Mjesne zajednice Perast.

Posljednji mladoženja bere stablo brijesta i postavlja ga na središnji peraški trg ispred crkve svetog Nikole. Stablo mještani okite bočicama mlijeka, vina, suvim kolačima i raznobojnim trakicama.

Stablo uz zvuke tamburica podiže posljednji oženjeni u mjestu. Nakon toga mještani i gosti obilaze grad uz zvuke tamburica i pjesmu i svi zajedno od-

laze u kafanu na bijelu kafu i čašćenje suvim kolačima-koromanima.

Radio Kotor

Donacija Nacionalne biblioteke „Đurđe Crnojević“

Nedavno je Hrvatsko nacionalno vijeće posjetio sa suradnicima Bogić Rakočević, ravnatelj Nacionalne biblioteke „Đurđe Crnojević“, koja se nalazi na Cetinju. Hrvatska knjižnica „Ljudevit Gaj“ u Donjoj Lastvi tom prigodom postala je još bogatija vrijednom donacijom Nacionalne biblioteke te uzvratila na isti način darivanjem svojih izdanja iz bogatog fundusa.

Gospodinu Rakočeviću u ime HNV-a i Knjižnice zahvalio je na ovoj humanoj gesti predsjednik Vijeća Zvonimir Deković. Ovo je još jedna hvalevrijedna gesta, koja svjedoči o suradnji crnogorskih institucija i hrvatske zajednice u Crnoj Gori.

Jaka potpora Republike Hrvatske Hrvatima u Crnoj Gori

Predsjednik Odbora za europske poslove Sabora Republike Hrvatske gospodin Domagoj Ivan Milošević i članovi Odbora Irena Petrijevčanin Vuksanović i Joško Klisović boravili su početkom travnja u dvodnevnom posjetu Crnoj Gori. Tom prigodom sastali su se s predsjednikom Skupštine Crne Gore Ivanom Brajovićem te konstatare kako Crna Gora i Hrvatska razvijaju prijateljske odnose, utemeljene na principima međusobnog povjerenja, koji mogu svima služiti kao primjer dobrosusjedske suradnje dviju država. Hrvatski parlamentarci svojim su dolaskom izrazili veliku potporu Crnoj Gori i njezinu putu na ulasku u EU i NATO. Članovi Odbora za europske poslove sastali su se i s predstavnicima Odbora za europske integracije, članovima Odbora za međunarodne odnose i iseljenike i Odbora za ekonomiju, financije i budžet crnogorske Skupštine.

Sastanak s kolegama iz crnogorskog Odbora za europske integracije bio

je prilika za crnogorske poslanike da od kolega iz najmlađe države članice EU-a čuju korisne savjete, mišljenja i iskustva o integracijskom procesu Hrvatske. Predsjednik Odbora Adrijan Vuksanović izrazio je zahvalnost na prijateljstvu i političkoj te tehničkoj potpori koju Hrvatska nedvosmisleno pruža Crnoj Gori na putu ulaska u EU i NATO.

Na kraju svoga posjeta Crnoj Gori članovi Odbora za europske poslove posjetili su Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore u Tivtu te se sastali s predsjednikom Vijeća Zvonimirom Dekovićem, poslanikom u Skupštini Crne Gore Adrijanom Vuksanovićem, potpredsjednikom Općine Tivat Ilijom Janovićem, bivšom poslanicom u Skupštini i članicom Središnjeg odbora Hrvatske građanske inicijative Ljerkom Dragičević, kao i Ljiljanom Velić, predsjednicom OO HGI-ja Kotor i članicom Središnjeg odbora. Sastanku su također nazočili i veleposlanik Republike Hrvatske u Crnoj

Gori gospodin Veselko Grubišić i konzul Republike Hrvatske u Crnoj Gori gospodin Hrvoje Vuković.

Predstavnici hrvatske nacionalne manjine u Crnoj Gori izrazili su iznimno zadovoljstvo dolaskom svojih susjeda i istaknuli koliko je njihov dolazak značajan za cjelokupnu hrvatsku zajednicu u Crnoj Gori. Razgovaralo se o položaju hrvatske nacionalne manjine u Crnoj Gori, problemima s kojima se Hrvati kao manjina susreću te bezuvjetnoj potpori koju Republika Hrvatska pruža hrvatskoj manjini, kao i planovima za budućnost. Članovi Odbora Irena Petrijevčanin Vuksanović i Joško Klisović istaknuli su koliko je značaj za Hrvate u Crnoj Gori samim time što imaju svoga predstavnika u Skupštini Crne Gore, kao i ministricu u Vladi, koji će svojim djelovanjem raditi na boljem položaju Hrvata u Crnoj Gori i ostvarivanju prava kao manjine.

Gospodin Milošević istaknuo je da će hrvatska Vlada i ubuduće davati poli-

tičku, kao i tehničko-administrativnu potporu crnogorskoj Vladi što se tiče pristupanja NATO savezu i nastavka pregovora za ulazak Crne Gore u Europsku uniju. Što se tiče položaja hrvatske nacionalne manjine u Crnoj Gori, on je naglasio da će hrvatska i crnogorska Vlada zajedno raditi na tome da položaj Hrvata u Crnoj Gori bude još bolji te da „cjelokupna crnogorska javnost razumije da smo vrlo prijateljski nastrojeni“. Nakon sastanka u Hrvatskome nacionalnom vijeću rekao je: „Dojmovi su fenomenalni! Mislim da smo vrlo otvoreno razgovarali o svemu što se pozitivno događa proteklih godina u Crnoj Gori. Stvari uvijek mogu biti bolje i tu ćemo biti potpora i uopće oko toga nema dileme nakon ovih razgovora. Općenito je to dojam proteklih godina u razgovoru između Zagreba i Podgorice, taj partnerski i prijateljski odnos, tako da nemam dileme oko toga da će i crnogorska Vlada i dalje podržavati i biti svjesna potreba hrvatske nacionalne manjine u Crnoj Gori.“

Svojim dolaskom hrvatski parlamentarci potvrdili su da je budućnost

Crne Gore u europskom i euroatlantskom okruženju, kao i da je to jedini put za boljitak Crne Gore i suradnju s ostalim članicama. Crna Gora će svojim ulaskom u NATO i samim time što je na putu da postane članica EU-a ojačati u ekonomskom smislu, preko EU fondova realizirati mnogobrojne projekte, a samim time učiniti i gospodarstvo stabilnijim.

Kokot i Bokelji

Piše:

Mašo Miško Čekić

Gađanje kokota, kao popularno pučko takmičenje, javlja se u Perastu 1754. godine, u sklopu proslave stogodišnjice pobjede Perastana u boju sa Turcima. Organizuje se svake godine 15. maja. Pravila takmičenja su jednostavna: kokot se priveže za dasku spuštenu u more, na određenoj udaljenosti od obale, a pobjednik je strijelac koji iz puške prvi pogodi kokota. Nagrada za pobjednika je vezeni šugaman, a pobjednik je dužan počastiti prisutne vinom.

Takmičenje u gađanju kokota nekada se organizova-

lo i u Konavlima, na nekim dalmatinskim otocima i Dalmatinskoj zagori. Manje je poznato da se ovo takmičenje organizovalo u Donjoj Lastvi, Tivtu, Stolivu i na Mulu. Posebno je zanimljiva lastovska priča o gađanju kokota, a upućuje na zaključak da je takmičenje u Lastvi starijeg datuma od peraškog! Detalje o ovom takmičenju otkrivamo u tekstu profesora Novotni Vjekoslava, objavljenog u januarско – februarском broju zagrebačkog časopisa „Planinar” 1908. godine. O gađanju kokota u Donjoj Lastvi, koju je posjetio 1907. godine, Novotni piše:

„Na dan Svetog Roka svežu živa kokota na daščicu, kame-

nom oteščanu, te je potisnu na more. Na 100 do 150 metara gađaju puškom u tog kokota. Tko ga pogodi, sveopća mu je čast. Prije bi takav strijelac čast dao i goste okupio oko svoga stola, danas obratno, za pobjedu dobija od Općine 25 Kr. Tim takmičenjem spojena je i crkvena svetkovina, jer je taj običaj uveden kao zavjet od kuge. Gađanje kokota svetkuju i u Tivtu. Tivćani su u prijašnje vrijeme sa Lastovljanima zajetno tu svetkovinu svetkovali” – piše Novotni.

Pažnju privlači konstatacija da su Lastovljani običaj gađanja kokota uveli kao zavjet od kuge. Ništa neobično za kraj u kome je 1551. godine sagrađena zavjetna kapela u slavu

Sv. Roka, zaštitnika od kuge. Tu je nekada radio i lazaret, a ispred mjesta bilo je sidrište – karantin. Gađanje kokota, kao čin prinošenja žrtve u znak zahvale. Rekli bismo da je to uobičajen način izražavanja zahvalnosti i potvrda vjere i vjerovanja. Teško je, međutim, složiti se sa tvrdnjom da je peraško takmiče starije. Pričajući Novotniju o tom takmičenju, Lastovljani su posebno istakli kulturni odnosno zavjetni značaj svoje manifestacije i ukazali na „prijajšnja vremena” i zajedništvo u zavjetu sa Tivčanima, sa kojima ih dijele atarske granice. Zdravstvene prilike u Boki Kotorskoj tokom XVIII vijeka idu u prilog naše konstatacije da je lastovsko gađanje kokota starija manifestacija. U vrijeme održavanja prvog takmičenja u gađanju kokota u Perastu Boka Kotorska pokrivena je mrežom zdravstveno – sanitarnih ustanova - od zdravstvenog ureda i zdravstvenog kolegija do bolnica, lazareta i sanitarnih kordona. Dobro organizovana zdravstvena služba i zaštita omogućavaju da kuga tokom

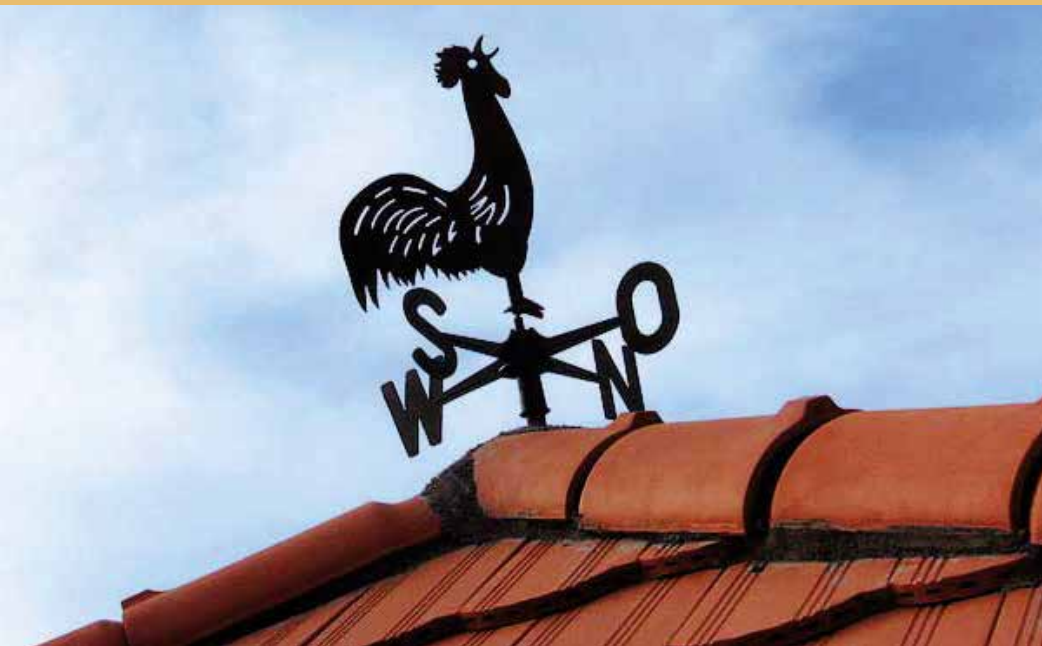

XVIII vijeka u Boki Kotorskoj ne predstavlja problem kakav je bila u prošlosti. O visokom stepenu organizovanosti zdravstvene zaštite svjedoče podaci o uspješnoj odbrani od kuge koja je prisutna u Ulcinju 1740. i 1741. godine, Podgorici i Hercegovini od 1763.-1766. godine, ali ne i u Kotoru. Pojava kuge u kotorskoj bolnici 1771. godine uspješno je lokalizovana, a bilo je samo 8 žrtava, što je ogroman uspjeh zdravstvene službe u gradu u

kojem je nekada od ove bolesti umiralo više hiljada ljudi. Stoga je mala vjerovatnoća da se u Lastvi organizuje zavjetno takmičenje tek u drugoj polovini XVIII vijeka, u doba kada je kuga najmanje prijetila! Više od 200 godina prije velike fešte u Perastu Lastovljani njeguju kult Svetog Roka i žive sa saznanjem da se u njihovoj blizini nalazi lazaret za bolesne i karantin za potencijalne žrtve bolesti. Gotovo je sigurno da se sa prinošenjem žrtve, a gađanje kokota to jeste, nije čekalo do pred kraj XVIII vijeka tim prije što su brojni paganski običaji živi i danas u Boki Kotorskoj, pa i prinošenje žrtve. I to baš kokota!

Kod balkanskih naroda kokot se smatra simbolom plodnosti, muževnosti i polne moći. Imao je značajnu ulogu prilikom brojnih običaja sve do prinošenja žrtve kod useljavanja u novu kuću kako bi je čuvao od demona i donio plodnost i biričet. Kokot je simbol moći, snage, hrabrosti, svjetlosti, napretka i plodnosti starih Egipćana, Grka, Rimljana, Kine i Perzije. Za budiste, kokot predstavlja požudu i strast, a u Islamu kokotovo kukurijekanje obznanjuje prisustvo anđela.

Kokot na krovu

U hrišćanstvu, kokot simboliše Hrista, razgonitelja zla i tame, pa kokot služi i kao vjetrokaz koji se okreće i vreba moći zla, na krovu. U srednjem vijeku, bio je znak koji predstavlja vaskrsenje i često se pojavljivao na tornjevima katedrala. Lik kokota koristio se u magiji protiv opakih sila mraka i noći. U našim se krajevima od najstarijih vremena vjeruje da kokot budi dan i ukida vladavinu noćnih demona. Kuća koja je imala kokota smatrala se zaštićenom od zlih duhova. Takvo vjerovanje dijelili su i Stolivljani koji su, do Prvog svjetskog rata, početak nove godine proslavljali gađanjem kokota! Na Novu godinu sastajali su se svi odrasli muškarci iz Gornjeg i Donjeg Stoliva kod kamenog krsta, u blizini starog stabla kostanja. Nazdravljali su dolasku nove godine tako što bi, na određenoj udaljenosti, kokotovu nogu vezali za neku granu i gađali ga puškom. Pobjednik je bio dužan da časti pola barila vina. Muljani su svake godine na Duhove organizovali veliku crkveno – pučku feštu. Toga dana litija je išla od cr-

kve Sv. Kuzme i Damjana duž granica sela i završavala se na obali. Bio je to veliki događaj znan i kao Rusalje, ribarski dan ili dan ribarskog zavjeta. Uz blagoslov baština, sveštenik je blagoslovio i ribarske mreže koje su bile prostrte uz obalu, a nakon toga uslijedio bi blagoslov barki i mora. Poslije blagoslova ribari su vezivali kokota za pajuo od barke i postavljali ga na more. S kraja su ga gađali štucem, stojeći, klečeći ili štucem prslonjenim na vile. Nakon ta-

kmičenja, kod Rijeke na kraju sela, svi odrasli muškarci na čelu sa pobjednikom, proslavljali su praznik, a uz kokota peklo se i jagnje na ražnju. Gađanje kokota u Boki Kotorskoj potvrđuje stari običaj prinošenja žrtve i vjerovanja u moći kokota. U primjere iz četiri bokeljska mjesta kokot je predstavljen kao turska vojnička snaga koju valja uništiti, kao spas od kuge odnosno bolesti, kao simbol novoga i boljega i kao zaštitnik svih ribarskih nedaća. I Britanci su gađali kokota. Bio je simbol mržnje prema Francuzima i valjalo je slomiti snagu Francuza. Kokot je vezivan za stup u centru sela ili grada, a svjetina ga je gađala komadima drveta. Godine 1660. vlasti pokušavaju da ukinu ovaj običaj, ali su izbili nemiri i demonstracije. Trajao je još dugo. Vjerovanje u moći kokota prisutno je i danas u mnogim kulturama. Ipak, gađanje kokota zadržalo se samo u Boki Kotorskoj.

*Iz knjige “Antiki fagot”
Maša Miška Čekića
Izdavač: Centar za kulturu
Tivat 2016.*

Perast- gađanje kokota

*SJEĆANJA UVAŽENOG VATERPOLSKOG POSLENIKA (18)
I ZALJUBLJENIKA U VITEŠKI VODENI POLO*

VIJEK VATERPOLA U KOTORU

Sve ono što iz moga pera bude napisano, a vezano za ovu temu, baziraće se isključivo na mom prisjećanju priča pokojnih aktera, ili, pak, mojoj participaciji u nekim dešavanjima

*Piše: Dragan Đurčić,
umirovljeni vaterpolski poslenik*

Prije par dana pozvao me g. Bogoboj-Boro Cicović da ga posjetim i pogledam njegov album, u kome ima dosta fotografija i iz vaterpola, koje bi se mogle uklopiti u ovaj feljton.

Sa zadovoljstvom sam prihvatio poziv i posjetio šjor Bora u ponedjeljak 1. maja o.g., od 11-12 ura, prije objeda, u njegovom stanu na III spratu „Palate Ribica“, predratnog „Hotela Puhalović“. Dočekalo me nasmijano lice ovog krjepkog 97-godišnjaka, spremno da pričamo o Kotoru uopšte, a posebno o vaterpolu. Na početku je bio iznenađen kako mu neću praviti kompaniju u ispijanju njegovog rožulina, lično pripremljenog kombinujući travaricu, srča-

nik, žizule... („Pazi, svaki dan popijem od ovoga po dva bićerina, jedan ujutro, drugi popodne. I doktor mi je rekao da je to dobro za cirkulaciju“). Ja sam se zadržao na vodi.

Iznio je pred nas podeblji album, držeći ga u rukama sa puno pažnje i ljubavi i svečano mi izjavio: „Pazi, ovo ne dajem svakome da gleda, a tebi oču. Ovo sam skupljao čitavog života i nisam siguran da ovako nešto imaju drugi?“ Zaista, prelistavali smo rarietne fotografije iz raznih perioda života Kotora, društvenog i sportskog, sortirane po njegovom izboru, uz ispisane legende iz skorijeg doba. „Od kada ne izlazim, posvetio sam se ovome. Možda će nekome nekada ovo dobro doći?“ Za većinu tih fotografija šjor Boro je emotivno vezan zbog ličnog učešća na događaju, ili kao za-

ljubljenik u Kotor i pasionirani kolekcionar.

Dio vremena ove vizite potrošili smo na dogovaranje-ubjeđivanje da mi šjor Boro ustupi na par dana album. Uz početnu tvrdnju da „ovaj album nije napuštao ovaj stan“, dobri naš šjor Boro je prihvatio moju ponudu da skeniram fotografije i njihove legende, te mu za par dana vratim album i CD sa tim skenovima, što će mu pružiti šansu da se sa sadržajem upozna više ljudi, a album će ostati njegov i samo njegov. Tu su mi pomogle Mira i Vesna, šjor Borove kćerke, pa smo uz komentar „Dobro, u tebe imam povjerenja“, izvršili privremenu primopredaju.

Slijedeći moj potez je bio da privolim Danijelu, Tijaninu sestru, da obavi sve tehničke radnje oko realizacije elektronske verzije albuma. „Uko-

liko to uradimo nekako ću sklepati moj prilog za naredni broj HG, jer u suprotnom nisam siguran da ću nešto moći napisati u par dana?!“ Danijelin osmijeh i razumijevanje mog malog ultimatumu, urodiće plodom, pa ćemo u ovom broju, pod naslovom

Iz albuma šjor Bora Cicovića

omogućiti cijenjenim čitaocima da više čitaju „slikovnim“ nego „znakovnim“ pismom.

Pošto smo o tome u par navrata pisali, samo nekoliko riječi o šjor Boru i njegovom sportskom angažmanu. Taj, modernim rječnikom kazano „menadžer u ugostiteljstvu“, pripadao je onoj poratnoj generaciji pozitivnih entuzijasta koja svoju afirmaciju nije tražila u političkom djelovanju, već je svoj angažman usredsredila na vraćanje društvenog i građanskog života Kotora. Bilo ga je u svim društvenim sferama: Gradskoj muzici, Bokeškoj mornarici, društvenim manifestacijama u Kafani „Dojmi“,

FK „Bokelj“, PK „Primorac“, karnevalima, maskenbalima, numizmatici, filateliji... Nije krio ni da je vjernik – kaže da je bio prvi koji se poslije II svjetskog rata javno vjenčao u Crkvi sv. Nikole! U „Primorcu“ je djelovao u kompaniji sa gg: Matom Brajkovićem, Borkom Kovačevićem, Đorđijem-Mišom Krivokapićem, Ilijom-Vasom Reichelom, Đorđom Cicovićem... Šjor Boro je bio zadužen za stvaranje materijalnih uslova za praćenje sportskih programa. To je odlično radio kao rukovodilac kafane „Pri-

Primorac 1956., Prvak Crne Gore
S lijeva na desno: Antun-Pana Milošević, Zdravko Petrović-Poljak, Predrag-Dragan Mihajlović, Zvonko Milošević, Pavle Vičević, Vlado Stojanović, Aleksandar-Saša Stanić, Ilija-Vaso Reichel (predsjednik), Đorđe -Mišo Krivokapić (sekretar)

GOSTOVANJE PRIMORCA U H. NOVI 1956 GOD.

VATERPOLISTI OD GORE: STOJANOVIĆ VLADO, VUJAČIĆ VLADO, MJESEČEVIĆ TONI, MILOŠEVIĆ ZDRAVKO, POLJAK ZDRAVKO, KOVAČEVIĆ BORKO (TRENER), MIHAJLOVIĆ DRAGAN, PERIŠIĆ ĐORĐE, CICOVIĆ ĐORĐE (SEKRETAR).

GOSTOVANJE „PRIMORCA“ U DUBROVNIKU 1957 GODINE

morac“, u nekadašnjem lokalu „Dalmacije“. U to vrijeme apsolutnog antuzijazma sve snage su bile usmjerene ka gradnji ljetnjeg bazena i jačanju vaterpolo sekcije, jer je plivačka sekcija već imala zapažene rezultate. Ljetnji bazen je stavljen u funkciju 1954. godine. Ostvarivanjem šjor Borove velike želje, dolaskom Trifuna-Mira Ćirkovića krajem 1958., otpočela je nova era „Primorca“. Novi sportski zamah rodio je i ambicije novih funkcionere,

pa se još jednom dokazalo da oni koji su nešto veliko željeli i stvarali bivaju žrtve tih svojih djela. Što bi historičari i sociolozi kazali „revolucija jede svoje aktere“. Na moje interesovanje o nekim osobama koje pratim kao bitne u „Primorcu“ tih godina, samo je rekao „Pusti to, oni su došli da nas skinu“. I ništa više! Takva je bila sudbina ovih entuzijasta, ali kroz usta šjor Bora ne izlazi nikakva grka ocjena novih ljudi. Zadovoljan je onim što je

uradio i uljulkan u svoja sjećanja i fotografije. Nema nikakve ljutnje. Samo optimizam i lijepe uspomene. To je izgleda najbolji recept za „doživjeti stotu“. Da ne ograničavamo!

Sve priložene slike u ovom broju su iz albuma šjor Bora i sa njegovim legendama, iz perioda do ulaska u II saveznu vaterpolo ligu FNRJ.

(Po želji autora, tekst nije lektoriran).

IN MEMORIAM

BRANKO MARKOVIĆ
1944 – 2017.

U petak, 28.04.2017., u Kotoru upokojio se legendarni plivač i vaterpolista „Primorca“ Branko-Banjo Marković, nakon duge i podmukle bolesti. Banjo je čitav svoj igrački vijek proveo u matič-

nom klubu. Bio je jedan od najkvalitetnijih i najperspektivnijih jugoslovenskih sidraša, izvanredan plivač, odličan tehničar sa loptom, ogromne snage, strah i trepet i nerješiva enigma za sve bekove. Pozivan je na reprezentativne pripreme i prijateljske turnire, ali nije mogao steći stalnu reprezentativnu kapicu, jer su one u to vrijeme bile rezervisane samo za igrače iz beogradskog „Partizana“ i zagrebačke „Mladosti“. Banju nije padalo na pamet da napusti Kotor i ode u one sredine koje bi mu garantovale reprezentativni status.

Osamdesetih godina prošlog vijeka bio je predsjednik Skupštine SIZ-a za fizičku kulturu Opštine Kotor.

U subotu, 29. aprila u podne, u sali Skupštine Opštine Kotor, održana je Komemorativna sjednica VK „Primorac“. O Branku, kao čovjeku i vaterpolisti, govorili su Slobodan Vičević, Boro Mračević,

Željko Avramović, Dragan Samardžić i Dušan Davidović. Članovi njegove porodice i puna sala Banjovih saigrača i prijatelja slušali su emotivna kazivanja o Banjovim plivačkim i igračkim kvalitetima, njegovom doprinosu decenijskog opstanka „Primorca“ u društvu najboljih, njegovim nezaboravnim šraubama, drugarstvu, nesebičnosti i pravičnosti... Popodne je uslijedio sprovod i posljednji ispraćaj na groblju Vrbice u Dobroti. Od pokojnika se, u ime generacije oprostio Dušan Davidović, Brankov saigrač, biranim riječima istakavši sve Brankove ljudske i sportske vrline, potencirajući 1966. godinu, kada je Banjo „sam spasio Primorca od ispadanja iz I lige“.

Hvala Ti Banjo za sve ono što si dao „Primorcu“ i vaterpolu uopšte!

MIODRAG-MIJO NIKOLIĆ
1951 – 2017.

U utorak, 2.05.2017., u Kotoru upokojio se nakon duge i teške bolesti vaterpolista „Primorca“, „Borca“ i „Vala“ Miodrag-Mijo Nikolić. Po mišljenju njegovih drugova, Mijo je bio najsvestraniji sportista njihove generacije. Nije bilo sporta u kome se isprobao, a da nije dominirao. Ipak, najviše je dao vaterpolu, a najtraženiji je bio u malom fudbalu. U sjećanju nam je ostao njegov vaterpolski šut sa zadržskom, velika enigma i za najkvalitetnije golmane.

Izvanredan drug, odličan pjevač i zabavljač.

Osamdesetih godina prošlog vijeka bio je član Predsjedništva VK „Kotor“.

Miodrag Nikolić je na vječiti počinak ispraćen u četvrtak, 4. maja, na Gradskom groblju u Škaljarima, uz prisustvo mnogobrojne familije, prijatelja i građana.

Hvala Ti Mijo za sve ono što si dao kotorskom vaterpolu i sportu uopšte!

PRČANJSKI JEDRENJACI U ZBIRCI SLIKA ŽUPNE CRKVE ROĐENJA BLAŽENE DJEVICE MARIJE U PRČANJU

(8)

Piše: Željko Brguljan

Župna zbirka crkve Rođenja Blažene Djevice Marije u Prčanju (u narodu zvane Mala Gospa, a popularno Bogorodičin hram) nepresušan je izvor vrijednih i zanimljivih likovnih radova, crnogorskih, srpskih i hrvatskih autora, ali i onih iz drugih europskih zemalja, pa i s drugih kontinenata. Istražujući već niz godina, nastojimo obraditi i objaviti pojedine dijelove ove kompleksne zbirke kako bi se konačno profilirala kao povijesno konzistentna cjelina i postala vrijedan izvor podataka svim istraživačima kulturne baštine Boke kotorske.

Neki dijelovi ove bogate kolekcije, koja je skupljena velikodušnošću mještana, a ponajprije velikim entuzijazmom i trudom pokojnoga prčanjskog župnika don Nika Lukovića, imaju osim likovne i

znatnu povijesnu vrijednost. Takav je primjer zbirke maritimnog slikarstva – portreta brodova (jedrenjaka i parobroda) koji su pripadali prčanjskim brodovlasnicima ili su njima zapovijedali ovdašnji kapetani, a koja nam otkriva dio pomorske prošlosti Prčanja kao značajnoga pomorsko-trgovačkoga centra Boke kotorske i južnoga Jadrana tijekom 18. st., a posebno 19. stoljeća kojem pripada i većina radova zbirke.

Kako bi šira javnost mogla biti upoznata sa slikama brodova prčanjske zbirke (a objavljeni su u dvojezičnom izdanju istog autora, naziva: *Na granici mora i neba/At the Border of Sea and Sky*, u izdanju izdavačke kuće „Gospe od Škrpjela“ iz Perasta), odlučili smo ih prezentirati i ovim serijalom u *Hrvatskome glasniku*.

PRČANJSKI JEDRENJACI U ZBIRCI SLIKA ŽUPNE CRKVE
ROĐENJA BLAŽENE DJEVICE MARIJE U PRČANJU

Bark *Leopoldine Bauer*

U pomorskoj zbirci župe Prčanj nalaze se i dvije slike s motivom barka *Leopoldine Bauer* zahvaćenog olujom, od kojih jedna ima sve atribute zavjetne slike. Prva je izrađena u tehnici tempere na papiru (46 x 49 cm) i datira iz 1867. godine. Bark je 29. siječnja iste godine bio zahvaćen jakom olujom s grmljavinom negdje u Atlantskom oceanu, što saznajemo iz legende ispod prikaza broda: *Il Leopoldine in Mare Oceano il 29. Gennaio 1867. - Vincenzo Veneroso*. Raniji istraživači sliku pripisuju, u legendi spomenutom, Vincenzu Venerosu. O njemu kao mogućem autoru nema nikakvih podataka u izvorima, niti sam u drugim pomorskim zbirkama pronašao slike srodnoga likovnog rukopisa. Mišljenja sam da se ne radi o autoru slike, već prije o zapovjedniku ili članu posade koji je, zahvalan što je preživio uragan, naručio izradu slike

Bark *Leopoldine Bauer*, nosivosti 390 t, sagrađena je 1863. u tršćanskom brodogradilištu „San Rocco“. Vlasnici su bili Tršćani Karlo Regensdorf i

Leopoldine Bauer, po kojoj je brod i dobio ime. Barkom su zapovijedali prčanjski kapetani Frano i Vladislav Luković. Jedrenjak je nastradao u siječnju 1879. u Bristolskom kanalu, nedaleko od Cardiffa.

Jedrenjak je prikazan bočno, u plovidbi zdesna nalijevo. More je olujno, valovi zapljuskuju palubu na kojoj brojimo deset članova posade čije kretanje sugeriraju borbu za opstanak na palubi broda. Na krmenom dijelu primjećujemo kabine, što upućuje da je bark možda prevozio i putnike, a

Bark *Leopoldine* u oluji

iznad njega vihori se austrijski državni stijeg. Nebo nam, po nakupljenim oblacima, otkriva da oluja stiže zdesna, a žarko crvene munje sugeriraju grmljavinu.

Dvije godine kasnije nastala je i druga slika istog broda u tehnici gvaša (39,8 x 58,8 cm), potpisan rad Giovannija Luzzza, naslikan nakon katastrofalne oluje 1869. pokraj engleske obale, u blizini Portlanda, koja je trajala petnaest dana i potopila mnoge jedrenjake, a svoj tragičan kraj zbog njezine silovitosti umalo je doživio i prikazani bark. Detalje o događaju nalazimo u legendi pod prikazom: *Barck Austriaco Leopoldina Bäuer Capetan Francesco Lucovich Esendo Sorpreso da Uragano da Ostro Sirroco Ritrovandosi nella Costa di Scozia a// tre miglia di Distanza tra Portland e Capo Riciet la Notte del 11 al 12 Settembre 1869. in Eminente pericolo di Naufragarsi in mezzo a Cento Naufragati Bastimenti// Per vote fatte alla Madonna di Perzagno si Salvarono Miracolosamente.* Prema zapisu, događaj se dogodio u blizini škotske obale, što je nemoguće jer je Portland na samom jugu Engleske. Jedrenjak je uraganom zahvaćen zapravo u Engleskom kanalu (La Mancheu), u blizini rta i svjetionika Portland Bill. Našavši se na udaljenosti od oko pet kilometara od spomenutog rta, bark *Leopoldine Bauer* pod zapovjedništvom kap. Frana

Bark Leopoldine Bauer (Giovanni Luzzo)

Lukovića zahvaćen je strahovitom olujom u noći 11. na 12. rujna 1869. godine. Tom prilikom je, kako se navodi, stradalo stotinu brodova. Sliku toga nemilog događaja, sa sretnim ishodom za naslikani bark, župnoj crkvi darovao je prčanjski kapetan Frano Luković.

Gvaš prikazuje bark *Leopoldine Bauer* kako plovi olujnim morem rastrganih jedara, nagnut na lijevi bok. Donja desna četvrtina formata slike ispunjena je stradalim i napuštenim brodovima, posadama u moru ili čamcima za spašavanje, pa sve odaje dojam opće katastrofe. Samo se naš bark, među golemim valovima, još

opire potapanju, bodren molitvama Bogorodice Prčanjnske, čiji lik nalazimo u gornjem desnom dijelu slike. Među svim slikama zbirke, ovaj prikaz Bogorodice najvjernije je preslikana prčanjnska ikona. Dok su pramčani i središnji dio palube prekriveni valovima jedanaest članova posade, skupljenih na krmenom dijelu, iščekuju svoju konačnu sudbinu. No, kako nam zapis potvrđuje, prčanjnska je posada, zahvaljujući uslišanim molitvama, preživjela još jednu olujnu dramu na uvijek riskantnoj granici mora i neba. Frano Luković je stoga darovao ovu sliku Gospi Prčanjnskoj kao znak zahvale za čudesno spasenje.

GARONNE

SPORTS ON BOARD THE SS. "GARONNE" ON THE RETURN VOYAGE—A POTATO RACE
A TRIP TO NORWAY
DRAWN BY SYDNEY T. HALL

GARONNE je u Kotoru ostao zabilježen kao jedan od predvodnika turističkih brodskih kružnih putovanja.

Piše:
Neven Jerković

Lokalne dubrovačke novine „Crvena Hrvatska“ 18. svibnja 1895. donijele su vijest o posjeti 110 engleskih turista koji su doputovali u Dubrovnik brodom GARONNE. Tragom ove vijesti došli smo tako do još jednog zanimljivog posjetitelja Boke kotorske iz prvih

pionirskih dana organiziranih turističkih brodskih kružnih putovanja.

Iako ovom prigodom nije uplovio u Boku kotorsku, GARONNE je u Kotoru ostao zabilježen kao jedan od predvodnika turističkih brodskih kružnih putovanja jer je ova-
mo stigao čak dvije godine ranije. Londonski je Standard u svom izdanju od 1. travnja 1893. objavio vijest da se brodom GARONNE sa polaskom 22. travnja organizira 6-tjedno krstarenje itinererom London – Cadiz – Tanger – Malaga – Nice – Palermo – Ancona – Venecija – Kotor – Catania – Alžir – Gibraltar – London.

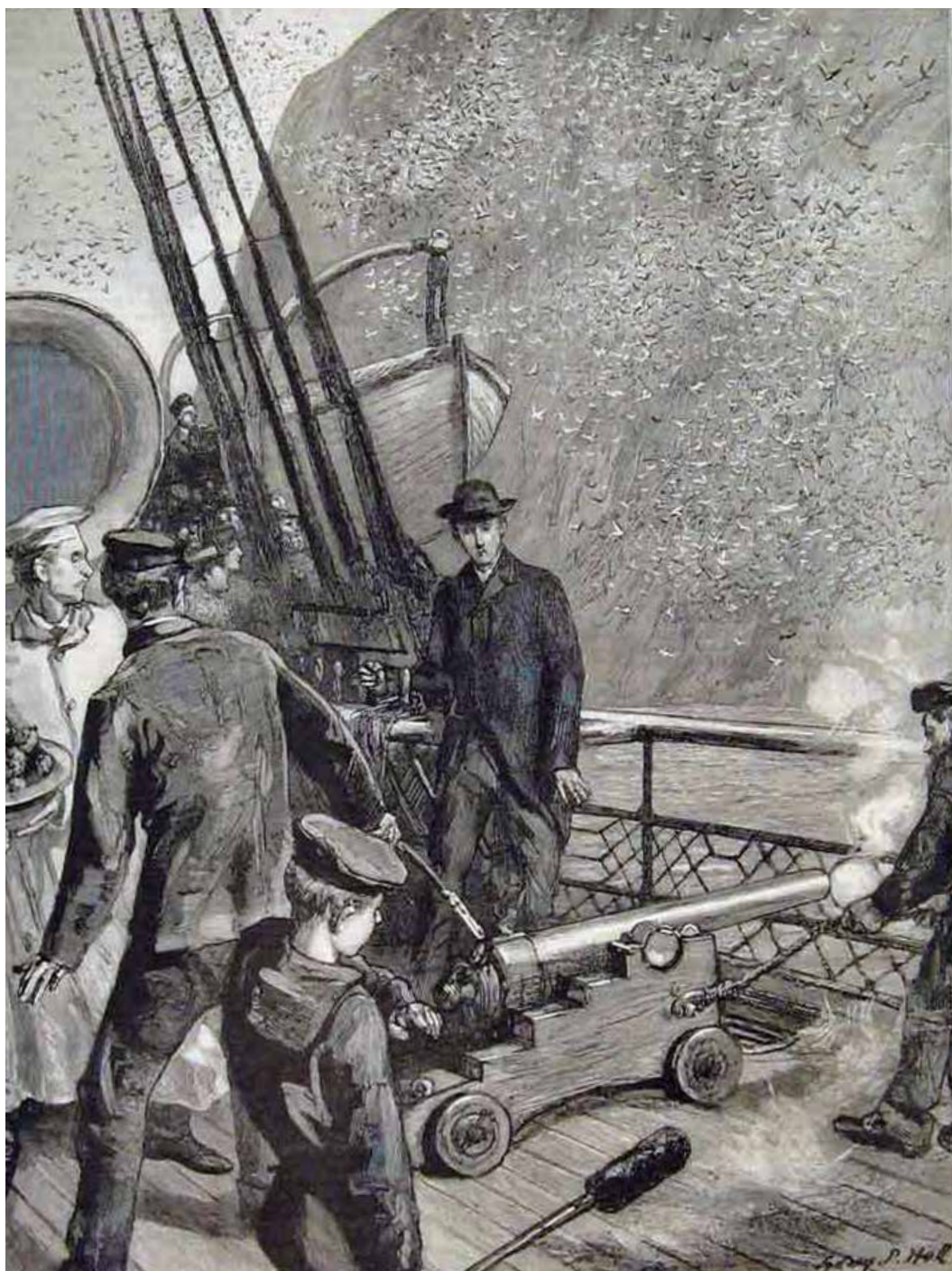
Za britanskog broдача Pacific Steam Navigation Company isporučena je 22. travnja 1871. u brodogradilištu Robert Napier Govan kod škotskog Glasgova po ugovorenoj cijeni od 91.000 britanskih funti novogradnja 152, tom prigodom krštena imenom francuske rijeke GARONNE. Bio je to, u to vrijeme, klasični putničko teretni prekooceanski parobrod od 3876 GT dug 133 metra i širok 12,50 metara. Plovio je skromnom brzinom od 12 čvorova pogonom parnog stroja koji je dnevno trošio 47 tona ugljena. Mogao je prihvatiti 72 putnika u prvom razredu, 92 u drugom i 265 putnika u trećem putničkom razredu.

Na prvo putovanje GARONNE je otplovio 29. lipnja 1871. iz Liverpoola prema Rio de Janeiro, Montevideu i Valparaisu, usput tičući ukupno devet luka. Sa polascima iz britanskih luka, na južnoameričkim prugama u trajanju putovanja od 56 dana u jednom smjeru, a koje je održavao u paru sa blizancima CHIMBORAZO i LUSITANIA, ostaje sve do 17. travnja 1878., kada ga je preuzeo Orient Line. Od tada brazda prema australskim lukama Melbourne i Sydney,

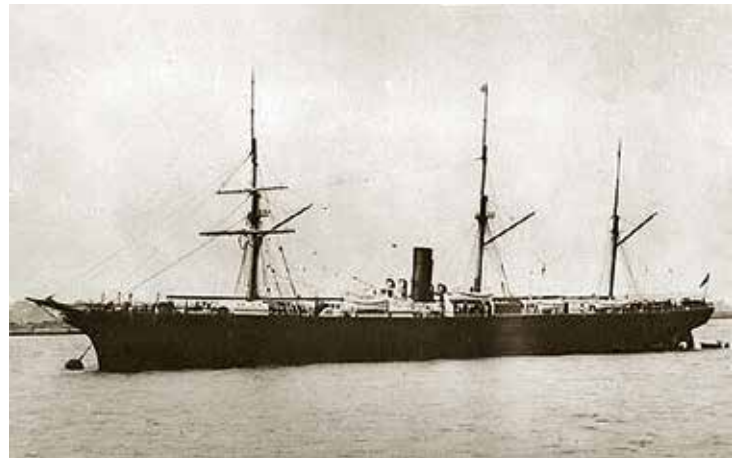
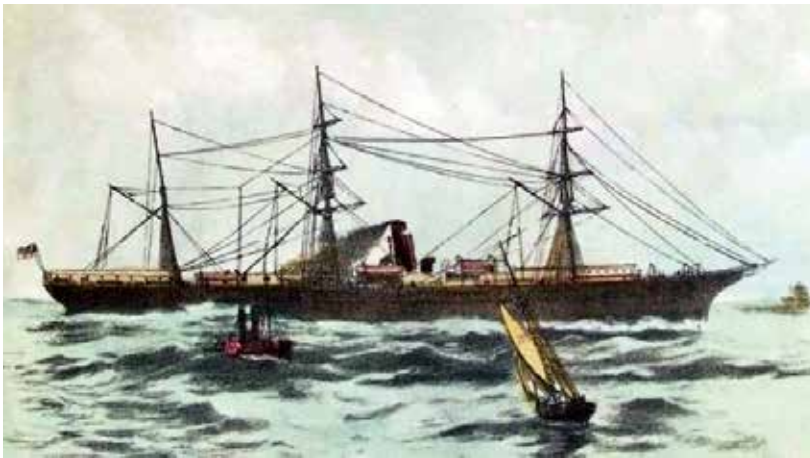
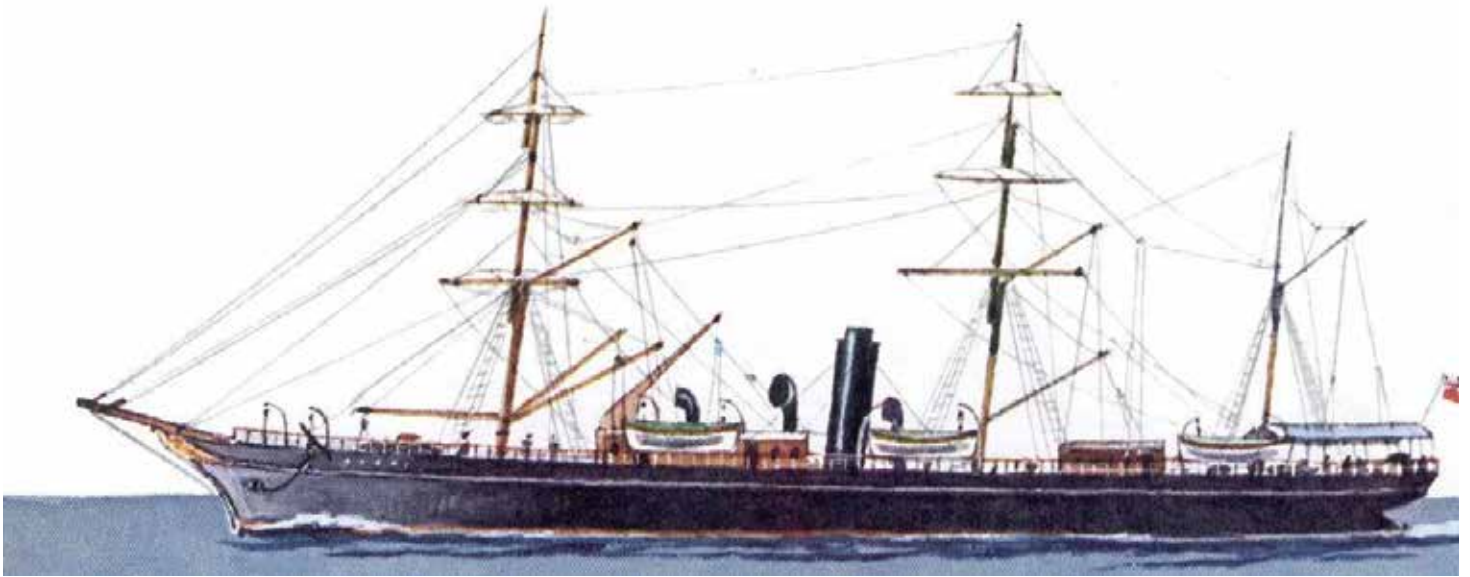
naizmjenično ploveći ili kroz Suez ili oko Rta Dobre Nade.

Povremeno poduzima i turistička kružna putovanja pa je tako među prvima 1889. zaplovio i prema norveškim fjordovima a nedugo zatim i prema Sredozemlju. Iz Londona je GARONNE zaplovio 20. travnja 1895. na svoje 39-dnevno

kružno putovanje na kojem je posjetio Cadiz, Tanger, Malagu, Palermo, Anconu, Veneciju, Trst, Dubrovnik, Krf, La Valettu, Philippeville (današnja alžirska Skikda), Alžir i Gibraltar da bi se 28. svibnja vratio u Plymouth a 29. svibnja u London.

Prvi brodovi na parni pogon nisu mogli dugo izdržati duge i naporene preoceanske plovidbe, pa je tako i GARONNE već 1897. prodan V. Porteru u Liverpool koji ga je odmah iste godine preprodao američkom brodaru F. Waterhouse-u iz Seattlea. Neko vrijeme uglavnom služi za prijevoz tereta potrebnih brojnim tragačima za zlatom u vrijeme Zlatne groznice koja je u to vrijeme harala Aljaskom. Dvije godine kasnije preuzela ga je američka Vlada za vojne Transporte nakon Španjolsko-Američkog rata.

Ipak, nije dugo trebalo čekati da GARONNE ode u raspremu da bi već 1905. završio u rezalištu brodova u talijanskoj Genovi.

SERIJAL GRBOVI (3)

KOTORSKE VLASTELE XIV VIJEKA

Piše:
Jovan J. Martinović

Za istoriju grada Kotora tokom prve polovine XIV vijeka neicrpno vrelo podataka čini prva, zapravo najstarija sačuvana knjiga kotorske notarske kancelarije od 1326 -1335. godine, te druga knjiga isprava za 1329. i period od 1332 - 1337. godine.

Ove dvije knjige, preklapajući se djelimično, pokrivaju razdoblje od 1326. do 1337. godine, a sadrže svaka po osam sveščica razne debljine, koje su ispivali zakleti gradski notari.

Sadržaj notarskih isprava je izuzetno raznovrstan i zahvata sve oblasti života i društva srednjovjekovnog Kotora. Zapravo su ti unesci minijturni isjecci svakodnevnog života visoko razvijene gradske komune Kotora u jednom relativno ogra-

ničenom periodu, nešto poput kockica mozaika koje je moguće složiti u suvisle cjeline, kako bi se dobila jedinstvena i višeslojna slika života svih staleža kotorskog društva.

Podaci za plemićke porodice Kotora dobijeni su pažljivim čitanjem originalnih latinskih tekstova notarskih unesaka u kojima se kriju brojni podaci o svim vidovima aktivnosti za svakog pojedinog člana roda, te o rodbinskim odnosima i stepenu srodstva među članovima pojedinih porodica, na osnovu čega su izrađena rodoslovna stabla.

Takođe su doneseni i heraldički simboli, grbovi tih porodica sa opisima i grafički prikazanim bojama, te sa fotosima pojedinih sačuvanih primjeraka.

BASKA (BASCA, BASCHE)

Kod Jirečeka nalazimo sljedeće podatke o porodici Baska: »Plemići u Kotoru u XIV vijeku, jedna linija od 1388. godine dalje "cives de populo" u Dubrovniku«.

Ni grb ove porodice nije sačuvan, pa ga donosimo prema Grbovniku kraljevine Dalmacije:

Na zlatnom polju štita stoji udesno okrenut golub crne boje, obrubljen crvenim.

U notarskim unescima posmatranog perioda 1326 -

1337. godine pominju se sljedeći članovi ovoga roda: Matej Baska, umro prije 1326. godine, oženjen Nucom i njihovi sinovi prezbiter Leonard (Leun), zatim Tripun oženjen Domom, kćerkom Petra Grgurova Beleca (Vlade), Marin oženjen Blanom, kćerkom Sergija Jakanje, i Vlado oženjen Anom, sestrom Tripuna Guše. Djeca ove trojice zadnje navedenih sinova se uopšte ne pominju.

Na osnovu svega iznesenog, moglo bi se uspostaviti sljedeće genealoško stablo ovoga roda:

MATEJ BASKA, umro prije 1326.
Nuca, žena

LEONARD
prezbiter

TRIPUN
žena Dome
kćer Petra Grgurova
Beleca (Vlade)

MARIN
žena Blane
Sergija
Jakanje

VLADO
žena Ana
sestra Tripuna
Guše

(Po želji autora, tekst nije lektoriran.)

Hrvatski glasnik

GLASILO HRVATA CRNE GORE

Časopis bez granica

Časopis Hrvatski glasnik, izdavača Hrvatskog građanskog društva, jedino je glasilo Hrvata Crne Gore. Bavi se temama važnim za život hrvatske zajednice u Crnoj Gori: političkim, gospodarskim, društvenim, kulturnim, povijesnim... ali je i u stalnoj misiji povezivanja dvaju država Hrvatske i Crne Gore

Distribuirana se u Crnoj Gori, Hrvatskoj, Europi, SAD, Kanadi, Australiji...

Otvoreni smo za suradnju, sugestije i dobronamjerne primjedbe.

Nastojimo da svaki sljedeći broj uradimo bolje i kvalitetnije, sa raznolikim i zanimljivim sadržajem.

Budite i dalje s nama, šaljite Vaše priloge, budite i Vi jedan od kreatora našeg i Vašeg lista!

ČASOPIS MOŽETE PRONAĆI:

- U katedrali sv. Tripuna u Kotoru
- U uredu HGD CG
- U Tivtu kod Andrije Krstovića

Tiskanje časopisa potpomogli:

* FOND ZA ZAŠTITU I OSTVARIVANJE MANJINSKIH PRAVA

* DUBROVAČKO-NERETVANSKA ŽUPANIJA

* TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA ZAGREBA

* DRŽAVNI URED ZA HRVATE IZVAN HRVATSKE

MEDIJSKI PARTNERI

99,0 MHz i 95,3 MHz

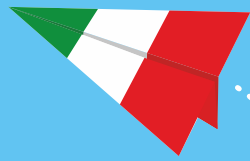

LOKALNI JAVNI EMITER RADIO KOTOR

S ponosom nosimo ime svoga grada!

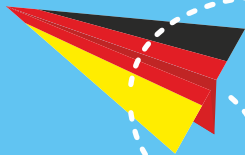

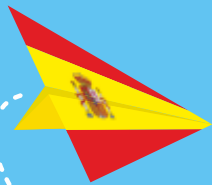

Croatia Airlines
Rim
Venecija
Vueling
Rim
Volotea
Venecija
easyJet
Milano

Izravni letovi iz Dubrovnika!

Croatia Airlines
Düsseldorf
Frankfurt
Lufthansa
Frankfurt
München
Eurowings
Berlin
Düsseldorf
Hamburg
Hannover
Stuttgart
EasyJet
Berlin
Air Berlin
Düsseldorf
Transavia München

easyJet
Edinburgh
London
Bristol
British Airways
London
Monarch
Birmingham
London
Jet2.com
Belfast
Edinburgh
Leeds
Manchester
Newcastle
Nottingham
Norwegian
London
Thompson Airways
Bristol
Glasgow
London
Manchester
Newcastle
Birmingham

Vueling
Barcelona
Iberia
Madrid
Norwegian
Barcelona
Madrid

SAS
Kopenhagen
Oslo
Stockholm
Norwegian
Bergen
Helsinki
Kopenhagen
Oslo
Stavanger
Stockholm
Trondheim
Finnair
Helsinki

Croatia Airlines
Pariz
Nica
easyJet
Lyon
Pariz
Toulouse
Volotea
Bordeaux
Nantes
Marseille
Transavia France
Pariz

DUBROVNIK AIRPORT
ZRAČNA LUKA DUBROVNIK

☎ headoffice@airport-dubrovnik.hr / ☎ +385 (0) 20 773 100 / ☎ +385 (0) 20 773 322

Ledo Pizze
opasno dobre!

NOVO!

PIZZETE
Esrnka Sir

www.ledo.hr

ZG

CROATIA
Full of life

ZAGREB

GRAD KULTURE / CITY OF CULTURE

pogledajte poslušajte osjetite / see listen feel

ISKORISTITE
MOGUĆNOSTI
KOJE VAM PRUŽA
ZAGREB CARD

USE THE
POSSIBILITIES
OFFERED BY
ZAGREB CARD

tel. + 385 (0)1 481 40 51

TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA ZAGREBA
ZAGREB TOURIST BOARD

infozagreb.hr